

1982/83:94

Torsdagen den 10 mars

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

2 § Svar på fråga 1982/83:246 om säkerhetsutbildning för offshore-personal

Anf. 1 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Kerstin Ekman har frågat mig om regeringen avser vidta åtgärder för att säkerställa att offshore-personal kan få erforderlig säkerhetsutbildning i Sverige.

Enligt Kerstin Ekman är en sådan utbildning en förutsättning för svenska företags möjligheter att bl. a. utföra arbeten på anläggningarna i de norska oljefälten. Säkerhetsutbildningen kan inte erhållas i Sverige.

Chalmers Tekniska Högskola ansökte i juni 1982 hos den dåvarande regeringen om investeringsmedel för att kunna genomföra den aktuella utbildningen. Utbildningen skulle genomföras i samarbete med Projekt Lindholmen AB och Göteborgs Brandförsvar. Den 7 mars i år kompletterades ansökningen i ett viktigt avseende, nämligen med en utredning om industrins intresse av utbildningen. Ärendet bereds f. n. inom regeringskansliet. Innan beslut fattas kommer ansökningen att i sedvanlig ordning remissbehandlas. Jag delar dock Kerstin Ekmans allmänna uppfattning att det skulle vara nyttigt för berörd svensk industri om en sådan utbildning kunde erhållas även i Sverige.

I sammanhanget bör nämnas att man bl. a. i Norge f. n. i begränsad omfattning ställer utbildningsplatser till förfogande även för svenska företag. Behovet och omfattningen av en säkerhetsutbildning i Sverige är därför i viss mån beroende av i vilken utsträckning och till vilka kostnader man fortsättningsvis kan erbjuda säkerhetsutbildning i Norge. Kontakter äger därför rum med Norge i detta ärende bl. a. inom ramen för den norsk-svenska blandade kommissionen.

Jag är således inte beredd att i dag närmare uttala mig i frågan.

Torsdagen den
10 mars 1983

---

*Om regionala ut-
vecklingsinsatser
i Vaggeryd*

Anf. 2 KERSTIN EKMAN (fp):

Fru talman! Jag tackar industriministern för svaret.

Alla som tillfälligt eller varaktigt önskar vara verksamma på offshore-anläggningar i Nordsjön måste ha en säkerhetsutbildning som är godkänd av de norska myndigheterna. Detta har blivit ett problem, eftersom det inte går att få utbildning i Sverige och eftersom svenskar endast i ringa utsträckning kan få utbildning i Norge. I realiteten betyder detta att svenska företag inte kan exportera teknik och inte kan erbjuda sina tjänster till anläggningarna i Nordsjön.

Redan hösten 1981 framställde företag i Göteborg, som hade intressen i offshore-sektorn, önskemål om säkerhetsutbildning. Den gången klarade man av den här utbildningen på institutionen för sjöfart och driftteknik på Chalmers i Göteborg. Fr. o.m. den 1 januari 1983 fordrar de norska myndigheterna godkänd utbildning för all verksamhet, och då är problemet akut.

Svar har kommit från den samarbetsgrupp som bildades mellan Chalmers Tekniska Högskola, Göteborgs Brandförsvär och Projekt Lindholmen. Det är ett väl genomtänkt projekt som man nu söker investeringsbidrag till från industridepartementet. Jag hoppas och tror att det svar jag i dag fått är uttryck för en uppriktig vilja från industriministern att ge investeringsbidrag, så att projektet blir verklighet.

Havsteknik är ett av de få områden där vi kan vänta oss en betydande tillväxt. Säkerhetsfrågorna är viktiga, och det är bra med de höga krav Norge ställer. Det får emellertid inte betyda att svenska företag och svenskar ställs utanför möjligheten att vara med i konkurrensen om jobb och uppdrag. Den planerade utbildningen och de anläggningar man tänker uppföra svarar väl mot de krav som ställs. Jag anser att den genomgång som industriministern säger behövs på departementen bör påskyndas. Såvitt jag förstår är redan mycket gjort av den föregående regeringen – ansökan kom ju redan innan den nya regeringen tillträdde. Därför bör det snart komma ett positivt svar. Det måste också vara helt klart att en utbildning förlagd till Sverige, i detta fall till Göteborg, är klart överlägsen andra lösningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på fråga 1982/83:259 om regionala utvecklingsinsatser i Vaggeryd

Anf. 3 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Rune Backlund har frågat mig om jag nu är beredd att bevilja länsstyrelsen i Jönköpings län extra anslag för regionala utvecklingsinsatser i Vaggeryd.

Regeringen är väl medveten om den besvärliga sysselsättningssituation som uppstått på Vaggeryds arbetsmarknad till följd av den beslutade nedläggningen av Munksjö AB:s sulfatmassafabrik i Vaggeryd.

Massafabriken i Vaggeryd svarar för en mycket stor del av sysselsättningen i samhället. Nedläggningen får allvarliga konsekvenser för läget på arbetsmarknaden på orten och i kommunen. Det är mot den bakgrunden värdefullt om företaget aktivt arbetar för att bidra till att andra verksamheter kommer i gång i kommunen för att lindra de negativa följderna av nedläggningen av massafabriken.

Arbetsmarknads- och regionalpolitiska medel samt utvecklingsfondens resurser bör tillsammans med den kunskap som finns på regional och lokal nivå utgöra en viktig grund för att hantera de problem som uppstår i kommunen.

Jag kan efter underhandskontakter med länsstyrelsen informera om att en särskild arbetsgrupp har bildats under ledning av Vaggeryds kommun för att söka förbättra sysselsättningssituationen. Enligt vad jag inhämtat föreligger redan ett antal projekt som arbetsgruppen avser att arbeta vidare med. Det är enligt min mening värdefullt om Munksjö AB också deltar i detta arbete.

När det gäller resurser för bl. a. denna typ av arbete vill jag erinra om att länsstyrelsen i Jönköpings län anvisats 2 000 000 kr. för budgetåret 1982/83 för regionala utvecklingsinsatser. På mitt förslag beslutade regeringen den 10 februari 1983 att tilldela länsstyrelsen i Jönköpings län ytterligare 200 000 kr. för innevarande budgetår från anslaget C 3. Regionalpolitiskt stöd: Regionala utvecklingsinsatser. Det ankommer på länsstyrelsen att besluta om hur dessa medel skall användas.

Anf. 4 RUNE BACKLUND (c):

Fru talman! Det var inte mycket som regeringen hade att erbjuda länsstyrelsen i Jönköpings län för att hjälpa en kommun som efter sommaren har en arbetslöshet på 10–12 %. Den summa industriministern nu föreslår blir en tiondel av vad Vaggeryds kommun begärde och en femtedel av vad länsstyrelsen skrev till regeringen om. Därutöver begärde också länsstyrelsen extra anslag för budgetåret 1983/84.

När industriministern och jag i höstas här i kammaren diskuterade nedläggningen av Munksjö AB:s sulfatfabrik ställde industriministern stora förhoppningar till möjligheterna att lösa problemen inom ramen för lokaliseringssamrådet. Jag var redan då pessimistisk inför de möjligheterna och underströk vikten av att det fanns en handlingsberedskap, som gjorde det möjligt att vidta åtgärder innan man stod inför ett fullbordat faktum i Vaggeryd. Industriministern var då inte beredd att ge några löften.

Arbetsmarknadssituationen är fortfarande mycket allvarlig i Vaggeryd. I dagsläget finns ca 250 öppet arbetslösa och därutöver ett sjuttiotal i arbetsmarknadsåtgärder. Efter semestrarna kommer ytterligare 250 människor att sakna arbete. Av dessa är hälften över 50 år. Det innebär en arbetslöshet på 500–600 personer, eller 10–12 %. I den situationen finns det verkligen behov av snabba och kraftfulla insatser för att skapa nya arbetstillfällen i kommunen.

Sett i det perspektivet är regeringens beslut en droppe i havet. De räcker

---

Om regionala utvecklingsinsatser i Vaggeryd

Torsdagen den
10 mars 1983

---

*Om regionala ut-
vecklingsinsatser
i Vaggeryd*

inte för att ge den arbetsgrupp som har tillsatts möjlighet att få fart på nyetableringen och utvecklingen av befintligt näringsliv. De två miljoner som länsstyrelsen har fått och som omnämns i svaret är redan in-tecknade för det gångna året och kan därför inte användas i Vaggeryd. Därför behövs det pengar för 1983/84 i större omfattning än som beviljats.

Fru talman! Jag måste konstatera att med tanke på de löften som ledande socialdemokrater gav vid besök i länet under valrörelsen och de uttalanden som gjorts av det socialdemokratiska partidistriktet så är det ett mycket långt steg mellan löfena och den dådkraft som nu visas i regeringsställning.

Anf. 5 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Jag har själv varit nere i Jönköping för överläggningar om Vaggerydsfrågorna. Regeringen är väl medveten om den besvärliga syssel-sättningsituation som råder på Vaggeryds arbetsmarknad. Den kommer sannolikt att förvärras under den närmaste tiden till följd av Munksjö AB:s beslut att lägga ner sulfatfabriken i Vaggeryd.

Alltsedan bolagets avsikter blev kända för industridepartementet har departementet undersökt om det finns möjligheter att något utomstående företag skulle kunna intresseras för att ta över Munksjö's sulfatfabrik i Aspa, eftersom ett sådant övertagande skulle medföra att Vaggerydsenheten skulle kunna fortleva inom Munksjökoncernen. Kontakter har från industridepar-tementets sida tagits med ett flertal företag som noggrant har övervägt möjligheterna till ett övertagande, men tyvärr måste jag konstatera att resultatet av ansträngningarna har blivit negativt. Man har också undersökt möjligheterna till ett övertagande av Vaggerydsenheterna av annan intres-sent, men något realistiskt alternativ har inte stått att finna. Industridepar-tementet har således inte varit passivt i den här frågan; tvärtom har vi lagt ner mycket tid och arbete på denna fråga utan att vi har haft ett formellt ärende.

Anf. 6 RUNE BACKLUND (c):

Fru talman! Jag konstaterade i mitt inlägg att jag redan i höstas bedömde möjligheterna att lösa problemen med den här försäljningen som mycket små. Jag ansåg då att man i stället borde inrikta sig på att ha en handlingsberedskap för att kunna få fart på de eventuella nyetableringar och den befintliga verksamheten i Vaggeryds kommun och att man redan i det läget borde ha beviljat pengar till länsstyrelsen, så att arbetet hade kunnat komma i gång. Det nuvarande läget innebär att man inte kommer att kunna få fart på några nya verksamheter förrän lång tid efter det att nedläggningen har skett. Jag tycker att vi på detta sätt har förlorat värdefull tid när det gäller att komma till rätta med den situation som uppstår genom nedläggning-en.

Anf. 7 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Jag måste protestera mot herr Backlunds sätt att vända frågan. Jag förstår inte varför han är kritisk mot industridepartementets ansträngningar att finna ett företag som skulle kunna driva fabriken vidare. De ansträngningarna har gjorts.

Vid de besök som jag gjorde nere i Vaggeryd uttryckte jag mycket klart för länsstyrelsen, representerad av landshövdingen, och Vaggeryds kommun att de själva måste anstränga sig för att klara sysselsättningssituationen, och de måste ha en handlingsplan i beredskap om industridepartementets försök icke skulle lyckas.

Fru talman! Jag vill tillägga att den avgående regeringen, när den fattade beslut om stöd till Munksjö AB åren 1981 och 1982, inte satte upp några villkor för företaget om att det skulle eller borde verka för en alternativ sysselsättning i händelse av nedläggning av någon enhet, t. ex. Vaggeryd. Den nya regeringen hade således inte, vilket herr Backlund torde vara pinsamt medveten om, ett enda villkor eller ett enda påpekande som stöttade Vaggeryds kommun mot företaget, utan de statliga eftergifterna och insatserna gjordes av den förra regeringen helt utan förbehåll.

Anf. 8 RUNE BACKLUND (c):

Fru talman! Jag är inte kritisk mot det arbete som har gjorts för att försöka hitta en köpare och klara den här situationen. Men jag gjorde i höstas den bedömningen, och den står jag fortfarande för, att möjligheterna att finna en lösning var mycket små och att man redan då skulle ha börjat förbereda och skapa möjligheter för länsstyrelsen i Jönköpings län att göra insatser i Vaggeryd. Man hade redan före det här beslutet problem på arbetsmarknaden som krävde åtgärder.

Anf. 9 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Jag kan dela Rune Backlunds allmänna inställning att alla regioner, alla länsstyrelser i samverkan med utvecklingsfonderna, de regionala myndigheterna i övrigt och kommunerna, måste ha en löpande handlingsberedskap för vad som kan hända ute på en enskild ort och i en region, men det kan inte vara industridepartementet, industriverkets eller arbetsmarknadsstyrelsens första uppdrag att ha löpande handlingsplaner för vad som kan hända i varje kommun. Det ansvaret måste man ha ute i regionen. Det påpekade jag också vid mitt besök i Jönköping redan i höstas.

Överläggningen var härmed avslutad.

Torsdagen den
10 mars 1983

4 § Svar på frågorna 1982/83:263 och 301 om statligt stöd till den i Arjeplog planerade produktionen av lättklinker

Om statligt stöd till den i Arjeplog planerade produktionen av lättklinker

Anf. 10 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Paul Lestander har frågat mig vilka åtgärder regeringen kommer att vidta med anledning av en ansökan om regionalpolitiskt stöd till en planerad enhet för tillverkning av lättklinker i Arjeplog.

Maria Lagergren har frågat mig om jag är beredd att medverka till att en överetablering inom ifrågavarande bransch inte kommer till stånd.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

En ansökan om regionalpolitiskt stöd till en anläggning för brytning av lera och framställning av lättklinker i Arjeplog i Norrbottens län har nyligen överlämnats av arbetsmarknadsstyrelsen till regeringen.

Det planerade bolaget förutses komma att konkurrera med ett företag i Linköping – landets f. n. enda tillverkare av lättklinker.

Statens industriverk, som yttrat sig i ärendet, har funnit att det från bransch- och marknadssynpunkt inte är motiverat att bygga ut lättklinkerkapaciteten i landet. Arbetsmarknadsstyrelsen har däremot tillstyrkt – om än med viss tvekan – att regionalpolitiskt stöd utgår till projektet med hänsyn till det starka behov som finns av nya sysselsättningstillfällen i Norrbotten.

Ärendet bereds nu inom industridepartementet. Jag är därför inte beredd att i dag göra något uttalande i ärendet.

Anf. 11 PAUL LESTANDER (vpk):

Fru talman! Jag får först tacka industriministern för svaret.

Låt mig redogöra för fakta om klinker i Arjeplog. Den första undersökningen gjordes 1972. Den första ansökan kom in 1976. Det planerade bolaget beräknas i dag ge sysselsättning åt 26 plus 12 personer. Investeringsvolymen beräknas till 46 milj. kr. totalt. Kommunen har tomt, färdig upphandling av markarbeten och planer på att sätta i gång dessa dagen efter ett beslut.

Arbetsmarknadsläget i Arjeplog är i dag: 153 öppet arbetslösa, 102 i beredskapsarbeten. Dessa siffror skall ses mot att den totala sysselsättningen i kommunen år 1979 omfattade 1 722 personer och att vi beräknas ha en total sysselsättning år 1990 för 1 575 personer.

Det svar som industriministern nu har lämnat ger inget besked i sakfrågan. Det ger heller inte uttryck för någon politisk vilja att begränsa monopolens makt över byggmaterialindustrin. Om denna etablering kommer till stånd skulle ju företaget i så fall komma att arbeta i konkurrens. Det är viktigt att få ett besked från industriministern på den här punkten. Ser industriministern en fortsatt monopolisering inom byggmaterialbranschen som ett övergripande industriellt mål för den socialdemokratiska regeringen?

Anf. 12 MARIA LAGERGREN (s):

Fru talman! Också jag vill tacka industriministern för svaret, även om jag inte har fått något riktigt svar.

Det är klart att jag är besviken på Linköpings och AB Svensk Lecas

vagnar. Jag trodde att jag i dag skulle kunna åka hem till Linköping och säga att jag hade fått ett positivt besked av industriministern. Men hoppet är ju det sista som överger en människa, så man får väl hoppas att det blir ett positivt svar så småningom.

Jag har naturligtvis förståelse för arbetsmarknadssituationen i Arjeplog, men vi har det inte så väldigt lätt i Linköping heller. AB Svensk Leca i Linköping har f. n. fyra ugnar, varav två är avstängda – de körs inte längre. Företaget arbetar således med 50 % kapacitet. Skulle det tillkomma ytterligare en klinkerfabrik i Sverige, skulle det innebära att Svensk Leca fick stänga av ytterligare en ugn eller eventuellt slå igen.

Det gäller 100 arbetstillfällen i Linköping.

Dessutom – och det har jag också skrivit i min fråga – är tekniska verken i Linköping, som har åtagit sig sophantering för så gott som alla Östergötlands kommuner, beroende av Lecaverken. Den kommunala sopförbränningsstationen använder Lecas gropar för att tippa slam från sopförbränningen i, och Leca i sin tur använder tekniska verkens röt slam för att göra nya lecakulor.

Det är således ytterligare arbetstillfällen som skulle gå förlorade i Linköping om AMS planer genomförs.

Jag nöjer mig med detta i dag, och jag hoppas att jag nästa gång skall få ett positivt besked i denna fråga från industriministern.

Anf. 13 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Med ett positivt svar menar herr Lestander ja och fru Lagergren nej. Frågan är inte avgjord, men när jag så småningom har fattat ett beslut räknar jag kallt med, fru talman, att få en ny fråga i riksdagen antingen från herr Lestander eller från fru Lagergren.

Låt mig få tillägga att det aktuella projektet i Arjeplog är kostnadsberäknat till närmare 50 milj. kr. Härav beräknas bara högst 10 milj. kr. komma att täckas av aktieägare och affärsbanker; resten förväntas kunna finansieras genom bidrag eller lån från statligt håll. De mycket stora anspråk som således ställs på samhället måste, enligt min mening, ställas i relation till dels projektets förväntade sysselsättningseffekt – 30 arbetstillfällen i den direkta produktionen i Arjeplog – dels förutsättningarna att långsiktigt kunna garantera den sysselsättningen genom lönsamhet i den planerade tillverkningsen, dels slutligen de ekonomiska och sysselsättningspolitiska effekterna projektet kan få för redan etablerad verksamhet i Linköping.

Här är det alltså fråga om en avvägning mellan olika intressen, och först efter det att det har gjorts ytterligare utredningar i ärendet, kommer jag att fatta beslut. Nu bereds ärendet i industridepartementet, och jag är därför inte beredd att göra några ytterligare kommentarer här i kammaren i dag.

---

*Om statligt stöd
till den i Arjeplog
planerade produktionen av lättklinker*

Torsdagen den
10 mars 1983

*Om lokalisering
till Sverige av ett
FN-center för
gen- och bioteknik*

Anf. 14 PAUL LESTANDER (vpk):

Fru talman! Jag har i och för sig inga invändningar mot industriministerns beskrivning av vem som skall satsa pengar i detta projekt. Jag har heller ingen avsikt att delta i något slagsmål mellan olika orter. Jag menar att projektet i Arjeplog på sikt kommer att bära sina egna kostnader. Projektet i Arjeplog är viktigt för Arjeplog.

Däremot noterar jag att industriministern fortfarande lämnar frågan om sin syn på byggmaterialmonopolens ställning helt obesvarad.

Anf. 15 MARIA LAGERGREN (s):

Fru talman! Efter industriministerns sista inlägg tror jag att jag och alla hemma i Linköping kan känna oss litet lugnare. Jag avvaktar och ser.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1982/83:275 om lokalisering till Sverige av ett FN-center för gen- och bioteknik

Anf. 16 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Jörgen Ullenhag har frågat mig om Sverige fortfarande har möjlighet att bli värdland för det internationella FN-centret för gen- och bioteknik och om regeringen, ifall sådan möjlighet finns, är beredd att verka för att centret förläggs till Uppsala.

En omfattande dokumentation i frågan om upprättandet av ett internationellt centrum för gen- och bioteknik erhöles från UNIDO-sekretariatet i början av oktober förra året. Berörda svenska instanser fick tillfälle att yttra sig över denna dokumentation.

I flertalet remissvar framfördes en hel del kritik mot UNIDO-förslaget. Bl. a. underströks risken för visst dubbelarbete med existerande organisationer och för att ett centrum förlagt till Sverige kunde dra personella resurser från svensk genteknisk forskning genom att lönerna skulle ligga på en helt annan nivå. Samtidigt påpekades att centret skulle kunna innebära en stimulans för svensk genteknisk forskning på sikt. Samtliga remissinstanser underströk dock att centret inte fick upprättas på bekostnad av existerande svenska forskningsprogram. Biståndsorganisationerna hävdade å sin sida, att forskningskapacitet för att lösa u-landsproblemen i första hand borde förläggas till u-länderna.

Regeringens slutsats efter en genomgång av de inkomna synpunkterna var att det inte fanns några möjligheter att lämna något konkret erbjudande om lokalisering av centret till Sverige, som förslaget då var utformat.

Regeringens ställningstagande redovisades vid ett internationellt möte i frågan i Belgrad i december förra året.

Erbjudanden om att stå för värdskapet till centret framfördes vid mötet av två i-länder och fyra u-länder. Bland de senare återfinns Indien.

Vid Belgradmötet uppnåddes enighet om att ett internationellt centrum

för gen- och bioteknik snarast borde inrättas och förläggas till ett u-land, om ett sådant kan erbjuda lämpliga villkor. En internationell expertkommitté med representanter från sju länder tillsattes med uppgift att lämna förslag om lämplig lokaliseringsort. Sverige valdes till medlem i denna kommitté. Avsikten är att kommittén skall framlägga sin slutrapport i maj i år och att frågan om centrets upprättande och förläggning skall avgöras vid ett ministermöte i juli.

Regeringen instämmer i den mening som kom till uttryck vid Belgradmötet, nämligen att ett centrum bör lokaliseras till ett u-land under förutsättning att lämpliga villkor kan erbjudas. Den svenska regeringen avvaktar givetvis expertkommitténs utlåtande i denna fråga, men redan nu kan konstateras att Indien är en stark kandidat som värdland för centret.

Regeringen avser att verka för att en filial för samverkan med det internationella centret bildas vid biomedicinska centret i Uppsala. En svensk delegation besökte för två veckor sedan Indien för att närmare klarlägga förutsättningarna för ett sådant samarbete, om centret förläggs till Indien.

Om Indien eller något annat av expertgruppen rekommenderat u-land av någon anledning inte skulle komma i fråga, finns givetvis möjligheten att ta upp frågan om en svensk kandidatur till förnyad prövning. Regeringen har inte gjort något ställningstagande som hindrar detta.

Anf. 17 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Fru talman! Jag tackar industriministern för det fylliga svaret på mina frågor.

Anledningen till att jag återkommer i denna viktiga fråga en tredje gång här i kammaren är en artikel i Dagens Nyheter den 12 februari. Där sägs bl. a.:

"Sverige har troligen missat chansen att få ett stort internationellt genforskningscentrum med hundratalet forskare förlagt till Uppsala. I höstas försökte FN-organet UNIDO få Sverige att ta emot centret, men regeringen tackade nej. Nu har man dock börjat ångra sig och försöker få hit forskningscentret eller delar av det.

Men troligen blir det i stället Indien som får centret.

Det var dumt att inte tacka ja, säger genforskare i Uppsala. Om vi fått centret skulle Sverige ha tillförts mycket stora kunskaper på området. Tyvärr missade man chansen medan den ännu fanns."

Litet längre fram i artikeln heter det att också statsministern så småningom fått ögonen på det här ärendet. Man skriver: "— och Palme har gjort en helt annan bedömning än Peterson och tjänstemännen på industridepartementet och UD. Olof Palme vill ha genforskningscentret till Uppsala.

Men det svenska intresset tycks komma för sent."

Fru talman! Jag tycker att de här uppgifterna är så uppseendeväckande att de motiverar en fråga i riksdagen. På det sättet kan man få ett klagande från regeringens sida om hur saken ligger till. Jag kan inte riktigt frigöra mig från tanken att om regeringen energiskt hade drivit den här frågan, hade det

Torsdagen den
10 mars 1983

---

*Om lokalisering
till Sverige av ett
FN-center för
gen- och bioteknik*

funnits stora chanser för Sverige att få hela centret förlagt till Uppsala. Men jag försöker att se framåt. Jag tycker mig skönja ett par hoppgivande inslag i industriministerns svar i dag. Jag vill uttrycka förhoppningen att man från regeringens sida nu med all kraft gör allt man kan för att få åtminstone en filial förlagd till biomedicinska centret i Uppsala. Det skulle vara en väldig stimulans för svensk forskning.

Vidare vill jag framhålla att jag med tillfredsställelse noterar att regeringen inte har stängt dörren, om vi nu åter skulle ha en chans att få hela centret förlagt till Sverige. Det är ju möjligt att vi hamnar i den situationen att det av olika skäl inte går att förlägga centret till Indien. Således hoppas jag att regeringen har en positiv inställning till frågan, om den återigen skulle bli aktuell.

Anf. 18 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Jag kanske inte har så mycket att tillägga efter herr Ullenhags anförande. Jag känner bara för att säga följande. Herr Ullenhag bygger upp sin fråga på en högst spekulativ DN-artikel. Det tycker jag är litet synd, med hänsyn till det seriösa intresse som herr Ullenhag har i den här frågan och till det arbete som jag vet att han har lagt ned och lägger ned i den här frågan. Det är ett arbete och ett intresse som jag har hälsat med stor tillfredsställelse.

I det första ställningstagandet kunde regeringen inte bortse från remisskritiken eller från kravet att centret icke fick upprättas på bekostnad av existerande svenska forskningsprogram. UD och biståndsorganen hävdade att forskningskapaciteten för att lösa u-landsproblemen i första hand skulle förläggas till ett u-land, om ett sådant värdland fanns att tillgå. Detta var också Belgradmötets uppfattning, och det hade inte varit klädsamt för Sverige – och där vet jag att herr Ullenhag delar min uppfattning – att gå emot den eniga uppfattning som hävdades vid Belgradmötet och i stället kräva centrrets förläggning till Uppsala.

Jag vill upprepa vad jag sade i mitt svar till herr Ullenhag, att regeringen inte har fattat något beslut som i ett visst läge hindrar Sverige från att bli värdland för FN-centret. Det är läget om Indien eller något annat av expertgruppen rekommenderat u-land inte skulle komma i fråga. Då är regeringen beredd att pröva denna fråga på nytt, med hänsyn till de kostnader och de andra aspekter som då måste föras in i bilden.

Nu avvaktar vi, som herr Ullenhag vet, UNIDO:s expertkommitté, som kommer till Sverige den 20–24 mars för ytterligare diskussioner.

Anf. 19 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Fru talman! Det är möjligt att DN-artikeln var spekulativ. Men den läses av många människor och har ändå inneburit en möjlighet för industriministern att här i dag i kammaren tala om hur det ligger till just för ögonblicket.

Industriministern vet också mycket väl att det i ett visst skede av dessa diskussioner fanns ett betydande intresse från vissa u-länders sida för en

förläggning till Sverige. Och skulle man ha hamnat i den situationen att det var en bred uppslutning och ett starkt önskemål från flera länders sida om att förlägga centret till Sverige, tycker jag att Sverige skulle ha accepterat det.

Jag vill ändå i rättvisans namn säga att jag tycker att det positiva intrycket av industriministerns svar i dag överväger. Man är ju beredd att lägga ned ett omfattande arbete för att få en del av verksamheten till Sverige, och det är bra, både för u-länderna och för Sverige. Man har inte heller stängt någon dörr för en eventuell slutlig lokalisering av hela centret till Sverige, och det tycker jag också är bra.

Anf. 20 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Om det har varit herr Ullenhags avsikt med frågan att ge industriministern möjlighet att tillrättalägga felaktiga uppgifter i pressen, tackar jag för den möjligheten.

Anf. 21 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Fru talman! Min huvudavsikt var att ge industriministern en möjlighet att redovisa hur det ligger till med denna fråga i dag. Oerhört många människor i detta land är nämligen intresserade av frågan – och det vet industriministern.

Det skulle betyda oerhört mycket för svensk forskning och bli en väldig stimulans för både genforskningen och den naturvetenskapliga forskningen över huvud taget om vi fick den här anknytningen.

Det är bakgrunden till att frågan har ställts.

Anf. 22 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Om detta senare är herr Ullenhag och jag fullt överens.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1982/83:278 om rätten till färdtjänst vid resor utanför hemkommunen

Anf. 23 Socialminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Kerstin Ekman har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att förenkla resandet för färdtjänstkunderna vid resor utanför hemkommunen.

Svenska kommunförbundet och handikapporganisationerna har överlagt i dessa frågor. Överläggningarna har resulterat i att Kommunförbundet den 25 februari 1983 beslutat utfärda en rekommendation till kommunerna om att hemkommunens kreditbevis för färdtjänsten skall berättiga till resor med vistelsekommunens färdtjänst på i huvudsak de villkor som gäller i vistelsekommunen. Kostnaderna för sådana resor skall betalas av hemkommunen. Denna ordning skall enligt rekommendation gälla i första hand

*Om rätten till
färdtjänst vid
resor utanför hem-
kommunen*

Torsdagen den
10 mars 1983

Om en ny konvention rörande barns rättigheter

under två år. Kommunförbundet och handikapporganisationerna är vidare överens om att erfarenheterna därefter skall utvärderas och omprövas.

Anf. 24 KERSTIN EKMAN (fp):

Fru talman! Jag tackar socialministern för svaret.

Grundtanken när det gäller färdtjänst bör vara att finns behov, skall hjälp ges. Detta betyder enligt min mening att det är behovet och inte platsen man vistas på som är det avgörande. Den ändring man gjorde vid årsskiftet 1982-1983, som innebar att färdtjänsten räknades som ett ansvar för vistelsekommunen, har helt klart ställt till bekymmer. Olika exempel finns på hur detta drabbat dem som är i behov av färdtjänst.

Vistelsekommunen har bl. a. ställt som villkor för bistånd åt tillfälliga besökande att deras hemortskommun skall stå för kostnaderna. I en del fall har hemortskommunen vägrat, och då har man inte fått något bistånd. Därför är den upplysning som socialministern har lämnat här mycket glädjande.

Men ett förtydligande vill jag gärna ha i alla fall. Det gäller beställning av resor. Det har talats om förbeställning. Ett system med förbeställning genom hemorten förefaller krångligt. Om det skall fungera, måste det skapa en tung administrativ apparat, som inte underlättar – bara försvårar.

Vi som klarar oss utan färdtjänst behöver inte planera våra resor långt i förväg. Det skulle inte färdtjänstpatienterna behöva göra heller.

Anf. 25 Socialminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Den överenskommelse som man har träffat innebär att det är vistelsekommunens regler som skall gälla – utom i ett fall, när det är fråga om antalet resor. Där är det reglerna i hemkommunen som gäller.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1982/83:288 om en ny konvention rörande barns rättigheter

Anf. 26 Socialminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Kerstin Anér har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta för att stimulera till en bred diskussion om arbetet med en ny konvention om barnens rättigheter.

Frågan om en konvention om barnens rättigheter som skulle ersätta den tidigare FN-förklaringen aktualiserades under det internationella barnåret 1979. Barnåret hade som bekant proklamerats av FN i syfte att bl. a. öka medvetenheten hos beslutsfattare och allmänhet om barns behov och rättigheter.

För svenskt vidkommande tillkallades en särskild beredningsgrupp för barnåret. Beredningsgruppens uppgift blev i första hand att informera om barnåret och att initiera en bred diskussion om barns förhållanden i vårt eget

och andra länder. Ett omfattande informations-, debatt- och studiematerial framställdes av SIDA, Svenska UNICEF-kommittén, studieförbunden, Rädda barnen, FN-förbundet och ett stort antal andra frivilligorganisationer. Barnåret ledde till att en bred verksamhet för, med och om barn kom till stånd såväl lokalt och regionalt som centralt. En sammanställning av de svenska erfarenheterna av barnåret liksom av de olika aktiviteter som påbörjades under året gjordes av beredningsgruppen efter barnårets slut och tillställdes bl. a. FN. Detta material liksom annan samlad erfarenhet och kunskap om barns behov och rättigheter utgör självfallet ett viktigt underlag för den svenska representant som aktivt deltar i utarbetandet av en konvention om barnens rättigheter inom ramen för FN:s kommitté för mänskliga rättigheter.

Jag vill därutöver erinra om att regeringen nyligen har tillkallat en särskild barn- och ungdomsdelegation under statsministerns ordförandeskap. Delegationen skall enligt sina direktiv bl. a. söka stimulera till debatt och diskussioner kring de frågor den tar upp i sitt arbete och som nära ansluter till de frågor som behandlas i anslutning till konventionen.

Jag vill understryka att det arbete som nu pågår i Genève är viktigt för barn inte bara i vårt land utan över hela världen. Jag avser därför att under våren samla berörda organisationer till ett möte för att diskutera hur vi i Sverige bör agera i fortsättningen när det gäller det arbete som nu pågår beträffande en konvention.

Anf. 27 KERSTIN ANÉR (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret, som jag uppfattar som positivt. Det är mycket bra att det verkligen blir möjligt för en bred opinion här i Sverige att på allvar och grundligt förbereda de inlägg som den svenska regeringens representant skall göra i arbetsgruppen i Genève. Det har nämligen visat sig att det i denna arbetsgrupp – där Rädda barnen, som jag också representerar, har fått en egen delegat – har stor betydelse för arbetet om man har väl underbyggda och formulerade förslag. Då har man mycket större chans att få igenom sina förslag. Det är givetvis också mycket viktigt att förslagen är förankrade i en bred opinion hemma. Jag är glad över att det nu kommer att bli någon sorts beredning på denna punkt i Sverige.

Jag skall bara ta några typexempel för att illustrera vad det är för slags frågor som behandlas.

Bl. a. kommer barn och aga att diskuteras. På den punkten har Sverige en mycket förpliktande position, och jag undrar om inte socialministern håller med mig om att vi borde försöka att få så starka formuleringar som möjligt när det gäller agaförbud – även om vi inte kan vänta oss att FN kan gå så långt som Sverige och, vill jag tillägga, Maldiverna, som är det enda landet förutom vårt som förbjuder barnaga.

Barn i krig! Bör inte den här konventionen också innehålla regler om hur barns rättigheter under krig skall se ut?

Barn i fängelse! Hur skall barn förhöras, förvaras och behandlas när de och deras föräldrar är i fängelse? Det står ännu ingenting om det i konventions-

Nr 94

Torsdagen den
10 mars 1983

Om en ny konvention rörande barns rättigheter

Torsdagen den
10 mars 1983

Om en ny konvention rörande barns rättigheter

förslaget. Borde det inte vara med?

Hur är det med flyktningbarns rättigheter? Hur mycket skyldighet skall värdlandet ha att försöka återförena barnet med dess familj, släkt eller stam?

Det här är exempel på frågor som ännu inte är grundligt behandlade och där jag tycker att Sverige kunde ha särskilda bidrag att ge.

Vi skall givetvis inte diskutera sakfrågorna här, men jag vill mycket gärna få veta vad som menas med att "berörda organisationer" skall få vara med i beredningen. Hur bred skall representationen bli? Skall exempelvis föreningar som Hem och Skola få vara med, eller Amnesty, som framför synpunkter på dessa frågor i många sammanhang? Eller berörs kristna kyrkor och samfund, som har mycket erfarenhet av både nationellt och internationellt barnarbete?

Anf. 28 Socialminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Jag delar både Kerstin Anérs uppfattning och den otålighet som kom till uttryck över att arbetet trots allt går ganska långsamt i Genève. Det är möjligt att vi från svensk sida kan göra mer än vad som görs i dag för att påskynda arbetet. Är jag rätt underrättad – detta vet antagligen Kerstin Anér mer om än jag – har det kommit i dagen motsättningar, som har sin grund i att det finns olika uppfattningar om vad som är bra för barn och ungdomar. Dess värre tycks det också i vissa frågor ha uppstått stormaktsmotsättningar.

När det gäller organisationerna har jag i första hand tänkt på den grupp av organisationer som var direkt indragen i beredningsarbetet och som engagerade sig i det efterföljande arbetet. Såvitt jag förstår måste alla de organisationer som Kerstin Anér nämnde räknas till de berörda, eftersom de är så positivt och så mycket engagerade i de här frågorna.

Anf. 29 KERSTIN ANÉR (fp):

Fru talman! Jag tackar för det svaret. Jag tror att det kommer att bli mycket bra för arbetet med konventionen om Sverige kommer med tunga, väl genomarbetade och sakliga förslag. Det är alldeles riktigt att det dess värre gått storpolitik i arbetet, och det är mycket besvärande.

Jag skall slutligen bara nämna en paragraf, som det har varit mycket diskussioner om och som det säkert också kommer att bli diskussion om i den svenska beredningen, nämligen den paragraf som handlar om att skydda barn mot skadligt inflytande från massmedia. Här stöter ju två principer ihop – dels yttrandefriheten, dels omsorgen om barnen och önskan att skydda dem mot film, TV, video m. m. som kan skada dem.

Det har ännu inte gått att få någon enighet kring dessa frågor i arbetsgruppen i Genève. Det har som bekant sina sidor att få det också i Sverige. Jag tror ändå att vi på denna punkt skulle kunna lägga fram ett förslag av viss tyngd om vi fick sätta oss ned och bearbeta frågorna.

En bra början finns i den resolution mot våld i massmedia som Europarådets parlamentariska församling nyligen antagit och som jag hoppas att riksdagen snart skall ta ställning till. Det är i varje fall nödvändigt

att vi får arbeta mycket seriöst på att få fram ett svenskt bidrag, bl. a. när det gäller den paragrafen i barnkonventionen.

Det är alldeles uppenbart att Sverige, och alla människor i Sverige som är intresserade av barn, här har en verklig chans att göra något för barn utanför Sverige, som vi annars inte med bästa vilja kan göra något för – därför att de andra ländernas egna lagar står i vägen. Det här är alltså ett utomordentligt viktigt jobb, och jag skall följa det med det allra största intresse.

Nr 94

Torsdagen den
10 mars 1983

---

*Om tillsynen över
personal inom
omsorgsvården*

Anf. 30 Socialminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Kerstin Anér har inte heller nu givit uttryck för någon uppfattning som jag inte delar.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1982/83:291 om tillsynen över personal inom omsorgsvården

Anf. 31 Socialminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Gullan Lindblad har frågat statsrådet Sigurdsen om hon avser att vidta åtgärder för att lagen om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen ändras så att även omsorgsvårdens personal kommer att stå under socialstyrelsens tillsyn. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Socialstyrelsen har i en skrivelse som kom in till socialdepartementet den 21 februari 1983 hemställt att regeringen vidtar åtgärder för att även personal inom verksamheten med omsorger om psykiskt utvecklingsstörda skall omfattas av lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl.

Min avsikt är att socialstyrelsens skrivelse skall remissbehandlas. Därefter kommer ärendet att beredas i socialdepartementet på vanligt sätt.

Anf. 32 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret, som jag dock inte är helt nöjd med.

Anledningen till min fråga är just att socialstyrelsen påtalat det faktum, att 1980 års lag om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen har en sådan utformning att personalen inom omsorgsvården inte står under socialstyrelsens tillsyn och därmed ej heller kan ådömas disciplinansvar av hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd.

Jag skulle tro att de flesta – även här i riksdagen – är mycket förvånade över detta. När lagen antogs den 18 december 1979 förelåg ett enhälligt utskottsbetänkande, och i detta sägs: "Utskottet finner det särskilt tillfredsställande att tillsynen enligt förslaget i princip kommer att omfatta alla som arbetar i vården och som på något sätt medverkar i vårdarbetet."

Det måste i detta sammanhang påpekas att det såväl i förarbetena till lagen

*Om tillsynen över
personal inom
omsorgsvården*

som i propositionen uttryckligen sägs att vård enligt lagen angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda i och för sig inte är hälsovård och att personalen i denna verksamhet skulle omfattas av tillsynslagen endast vid verksamhet vid specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda eller om den under en legitimerad yrkesutövares överinseende utför arbetsuppgifter som är att hänföra till hälso- och sjukvård.

Ändå stiftades alltså en lag där de minsta av våra bröder och systrar, som på grund av förståndshandikapp har svårt att föra sin egen talan, ställdes utan det skydd som tillsynslagen ändå ger den enskilde. Inte minst för de anhöriga är detta svårt att förstå.

Visserligen kan denna personal behandlas enligt föreskrifter i kollektivavtal, men enligt socialstyrelsen "kan man inte bortse från risken att intresse finns att undvika förfaranden som kan medföra kritik mot den egna förvaltningen eller kolleger eller oönskad publicitet". Det är mycket snällt uttryckt. I praktiken handlar det om jävsförhållanden. Samma personer fungerar så att säga både som åklagare och som försvarsadvokater.

Vi vet att det förekommit – och förekommer – misshandel och grova sexuella övergrepp mot psykiskt utvecklingsstörda, som inte kunnat meddela sig med omgivningen. Flera sådana fall har nyligen uppmärksammats i pressen. Visserligen kan den skyldige ställas under allmänt åtal, men vederbörande riskerar inte att fråntas sin legitimation eller bli föremål för andra disciplinära åtgärder. Jag anser inte att detta är rimligt!

Så här med facit i hand har jag väldigt svårt att förstå, att vi i riksdagen antog en så dålig lag. Det sägs att vi stiftar alldeles för många lagar här i riksdagen. Jag delar den uppfattningen. Kanske är vi litet klåfingriga, så klåfingriga att vi inte skapar fullgoda lagar för dem som bäst behöver rättssäkerhet och trygghet genom lag!

Eftersom jag inte är nöjd med svaret vill jag ställa en fråga till socialministern: Kan vi mycket snart förvänta ett lagförslag om en ändring av tillsynslagen?

Anf. 33 Socialminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Det är möjligt att Gullan Lindblad har rätt då hon beklagar att den tidigare borgerliga regeringen och riksdagen 1980 fattade ett beslut av det slag som då tillkom. Det är möjligt att Gullan Lindblad också har rätt i sak. Jag tycker emellertid att det är rimligt att de organisationer och de andra myndigheter som var direkt inblandade i detta arbete, men som inte gav så mycket uttryck för sin uppfattning då det gäller omsorgskommitténs betänkande, får tillfälle att yttra sig i frågan. Därefter skall vi från regeringens sida återkomma så snart det någonsin går.

Anf. 34 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag har givetvis förståelse för att socialministern har svårt att här och nu lova mig att det snart kommer ett lagförslag, eftersom skrivelsen så nyss har inkommit. Jag tycker ändå att denna fråga är så viktig att den hästar, och jag hoppas att regeringen bereder den så snabbt som möjligt.

Jag är helt medveten om att de tidigare remissinstanserna i anledning av förarbetena till lagen var tvetungade. Det fanns många remissinstanser som menade att man inte skulle behandla sjukvårdspersonalen annorlunda än andra offentliganställda. Man tyckte också på många håll, framför allt inom kommuner och landsting, att det var viktigt att decentralisera besluten.

Jag deklarerar här att patientens säkerhet i vården för mig framstår som den övergripande frågan. Jag anser alltså att denna är så viktig att de andra synpunkterna måste komma i andra hand.

Jag vill sluta med att fråga socialministern: Kan man i samband med remissförfarande m. m. tänka sig att socialministern också ser över tillsynsfunktionerna över huvud taget och att hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnds möjlighet att fullgöra sina åligganden i detta hänseende också uppmärksammas?

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1982/83:314 om sjukreseersättning till gotlänningar

Anf. 35 Socialminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Kerstin Ekman har frågat statsrådet Sigurdsen när regeringen tänker vidta åtgärder när det gäller frågan om sjukreseersättning för gotlänningar.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det ankommer på mig att svara på frågan.

Det problem frågan gäller är att restiden blir så lång för gotlänningar som remitterats till Karolinska sjukhuset, om de reser till Stockholm med billigaste färdväg, vilket sjukreseförordningen förutsätter. Ersättning för flygresan kan i dag lämnas endast om det finns särskilda skäl, t. ex. på grund av patientens ålder eller tillstånd.

Problemet med de långa resorna är inte unikt för Gotland. Det finns i andra delar av landet där avstånden är stora och kommunikationerna besvärliga.

En lösning på problemet har föreslagits av sjukreseutredningen. Enligt utredningen skulle ersättning för flygresan medges om färdsträckan uppgår till minst 35 mil enkel färdväg eller om resan företas till eller från Gotland. En sådan lösning skulle dock innebära vissa ökade kostnader för sjukförsäkringen. Frågan övervägs f. n. inom regeringskansliet, och jag kan för dagen inte uttala mig om när en eventuell förändring i sjukreseförordningen kan genomföras.

Anf. 36 KERSTIN EKMAN (fp):

Fru talman! Jag tackar för svaret från socialministern. Det är naturligtvis klart otillfredsställande att de gotlänningar som blir remitterade till regionsjukvård på Karolinska sjukhuset eller annat sjukhus på fastlandet ej

Torsdagen den
10 mars 1983

Om sjukreseersättning till gotlänningar

har fått frågan om ersättning för flygresan löst. Allt bör naturligtvis i detta speciella fall göras för att underlätta och i möjligaste mån motverka nackdelarna med att resorna är besvärliga. Visst finns det problem på andra håll i landet, men problemen för gotlänningarna *kan* lösas. Båtresan är besvärlig. Resan vidare från båten till buss är krånglig. Man kommer sedan till Stockholm mitt i natten.

Tidigare behandling här i riksdagen ledde till att sjukreseutredningen behandlade frågan. Resultatet av den utredningen ligger klart. Socialministern har i svaret redovisat vad utredningen har uttalat. Nu återstår bara, tycker jag, att regeringen löser problemet genom att lägga fram ett förslag. Det förslaget kan enligt min mening endast bli ett. Samtidigt som den gotländske patienten remitteras till Karolinska sjukhuset, skall han ges möjlighet att företa resan med flyg. Den kostnad som detta enligt utredningen skulle innebära bör kunna klaras inom budgeten. Min förhoppning, socialministern, för gotlänningarnas bästa är att socialministern snarast framlägger ett förslag för oss här i riksdagen.

Anf. 37 Socialminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Det framgick av mitt första svar att jag inser både problemets existens och dess svårighetsgrad. Jag vill bara i all stillsamhet erinra Kerstin Ekman om att hon representerar ett parti, som genomförde och fortfarande anser att man skall genomföra en kraftig neddragning på sjukförsäkringsområdet. Då hoppas jag även att Kerstin Ekman kan förstå att dessa kostnader måste vägas mot andra kostnader, även om det gäller en angelägen fråga.

Anf. 38 KERSTIN EKMAN (fp):

Fru talman! Den kostnad som utredningen talar om skulle vara ca 100 000 kr. per år. Det rör sig alltså om ganska litet pengar, herr socialminister. Frågan är också om inte resultatet, när man ser efter vad det kostar med övernattningar osv. för patienterna, kan bli en lägre kostnad. Jag hoppas att denna kostnadsdiskussion inte skall inverka på en angelägen lösning.

Anf. 39 Socialminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Det beloppet, Kerstin Ekman, duger inte i mina resonemang med finansministern. Det avser 1979 års förhållanden. Sedan dess har det inträffat en del prisstegringar. Dessutom kan frågan inte lösas isolerat för Gotland, eftersom många andra människor runt om i landet berörs. Man måste nog väga denna kostnad mot andra kostnader, även om det som sagt rör sig om en angelägen fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Meddelande om svar på interpellation 1982/83:87

Anf. 40 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Med hänvisning till riksdagsordningen 6 kap. 1 § får jag meddela att jag på grund av resor inte är i tillfälle att inom föreskriven tid besvara Inga Lantz interpellation om en omorganisation av grundskolans högstadium. Jag avser att besvara interpellationen måndagen den 11 april.

11 § Svar på frågorna 1982/83:294 och 298 om skolor med speciell ämnesinriktning

Anf. 41 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Gunnar Hökmark har frågat utbildningsministern om hon anser det angeläget att erbjuda även elever med andra intressen än idrott skolor med speciell ämnesinriktning, t. ex. musik.

Ingemar Eliasson har frågat mig om det är i överensstämmelse med regeringens värderingar att skolor med pedagogisk profil läggs ner och om regeringen avser att ta något initiativ för att rädda Adolf Fredriks musikkola.

Efter överenskommelse med utbildningsministern besvarar jag även hennes fråga. Jag besvarar de båda frågorna i ett sammanhang.

Låt mig först klargöra att regeringen enligt gällande ordning inte har att ta ställning till indelningen i skolenheter. Detta liksom frågan om en viss skolenhets pedagogiska profil är – och måste rimligen vara – angelägenheter för skolmyndigheterna, i första hand de kommunala huvudmännen. Vad regeringen har att ta ställning till är om en viss kommun skall få göra modifieringar i timplanerna för grundskolan eller gymnasieskolan i syfte att bereda elever tillfälle att få utveckla sina talanger och intressen inom områden som de har särskild fallenhet för.

Beträffande båda de slag av sådana timplanejusteringar som frågeställarna berör har den socialdemokratiska regeringen konkret visat en positiv inställning – i fråga om idrottsutbildningen genom förslag i årets budgetproposition och i fråga om ordningen med musikklasser genom att i det fall som hittills varit aktuellt efter regeringsskiftet medge den kommun, som begärde det, att få anordna sådana klasser.

Jag vill gärna stryka under att jag för egen del ser positivt på möjligheter av detta slag att inom den reguljära grundskolan och gymnasieskolan – och utan att de grundläggande målen för dessa skolformer eftersätts – bereda utrymme för särskilda estetiska eller idrottsliga intressen. Jag gör det därför att jag tror att detta berikar både kulturlivet i stort och de enskilda elevernas utveckling.

Samtidigt är det självklart att bl. a. geografiska, organisatoriska och ekonomiska faktorer alltid begränsar möjligheterna att i den enskilda kommunen eller regionen tillgodose olika önskemål. Regeringen har – som

Nr 94

Torsdagen den
10 mars 1983

---

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om skolor med
speciell ämnesin-
riktning*

frågeställarna säkert är medvetna om – inte möjlighet att överblicka eller påverka alla sådana faktorer. I den mån av regeringen meddelade föreskrifter är av betydelse i sammanhanget får emellertid regeringen anledning att pröva om den kan medverka till lösningar av förekommande problem. Jag kan här – utan att gå in på det enskilda ärendet – nämna att vi inom utbildningsdepartementet f. n. bereder en framställning från Föräldraföreningen vid Adolf Fredriks skola om reglering av elevområden och interkommunal ersättning i vissa fall.

Anf. 42 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Tyvärr måste jag konstatera att det svaret liksom många andra svar i liknande frågor ger vid handen att socialdemokrater i dag är rädda och oroade. Det kan gälla frågor som City Akuten, som nyligen diskuterades i riksdagen, det kan gälla fristående skolor eller det kan gälla skolor med en egen identitet som Adolf Fredriks musikskola och Höglandsskolan i Stockholm. Genomgående är att man från socialdemokratiskt håll på något sätt är rädd och oroad över det som är olika. Jag kom att tänka litet grand på den film som går nu och som inte får ses av barn under 11 år, nämligen E.T. Det är som om socialdemokrater betraktar allting som är olikt det man har skapat i välfärdsstaten som någonting liknande en extra *terrestrial*, någonting utomjordiskt, någonting som man skall försöka likforma.

Det är synd, därför att det innebär att man tar ifrån de barn som det här gäller en möjlighet att gå i en skola som passar dem och att man i stället går över till någonting som är likformigt. Det är på sätt och vis makten som talar när socialdemokrater här i riksdagen, i Stockholms läns landsting eller i Stockholms kommun i de frågor jag här berört försvarar att man skall vara på ett visst sätt och förminska möjligheterna till att man skall kunna vara olika.

Jag tycker att det kan vara rätt intressant att se de barns attityd som det gäller. Fredrik i klass 5 svarar på en fråga om vad han tycker är bäst i Adolf Fredriks musikskola:

– Jättemysig sammanhållning. Jag känner många av dom största barnen också.

– Vill du flytta tillbaks till din gamla skola?

– Nej, aldrig. Här får man lära sig ta ansvar på ett annat sätt.

– Tror du att Adolf Fredrik-eleverna skulle locka andra att spela om de var utspridda på olika skolor?

– Nej, jag tror att man skulle sluta spela själv i stället.

Mot det skall man lägga den argumentation som socialdemokrater för i den här frågan: Skolor som inte är som andra splittrar och försvårar demokratin. Resurserna skall spridas ut och satsas på vanliga elever.

En elvaårig flicka ställde i den här diskussionen den mycket enkla frågan: Varför förstöra något som fungerar? Det är en bra fråga, därför att det genomgående med de här skolorna och det som har skapat debatten ju är att eleverna och föräldrarna känner en entusiasm för skolorna – inte bara för

själva timplansindelningen utan också för skolan som sådan.

Elever är olika. Trots att det är Stockholms kommun som i första hand avgör ärendet när det gäller de enskilda skolorna är ändå frågan värd att diskuteras i Sveriges riksdag, om socialdemokratin anser att det som sker med Adolf Fredriks musikskola och Höglandsskolan är förenligt med socialdemokratin utbildningssyn.

Gunnar Myrdal har sagt att den ideologiska grunden för vår nyaste skolpolitik har varit ett egendomligt jämlikhetstänkande på det ideologiska planet. Han tar avstånd från detta, och jag hoppas att utbildningsministern också vill göra det i den här debatten.

Anf. 43 INGEMAR ELIASSON (fp):

Fru talman! Jag ber också att få tacka för svaret. Det kan ju tyckas att det är en kommunal angelägenhet som vi drar upp i en riksdagsdebatt, och det är också den hänvisningen som görs i frågesvaret. Men det är en fråga av riksintresse.

Skälet är, som refereras både i frågorna och i svaret, ett beslut av Stockholms skolstyrelse som innebär en nedläggning av Höglandsskolan och kraftig reducering av Adolf Fredriks musikklasser och musikgymnasium.

Det anmärkningsvärda är att de båda socialistiska partierna i Stockholms kommun har valt att strypa skolor som funnit en egen pedagogisk profil eller som avviker från normalmodellen. Det kan naturligtvis inte vara någon tillfällighet.

Svaret på min första fråga låter bra, men det är naturligtvis handlingarna som räknas. Där kan vi dess värre konstatera att socialdemokraterna i Stockholms kommun står fast vid sitt beslut, och att kulturministern, såvitt vi hittills hört, inte tänker göra någonting för att korrigera det.

Med en liberal utgångspunkt kommer man naturligtvis till ståndpunkten att det ansvar, det intresse och den experimentlusta som visats både vid Höglandsskolan och i Adolf Fredriks musikskola skall uppmuntras och inte strypas.

När det gäller Adolf Fredriks musikskola är det varken mer eller mindre än ett mord som planeras på en unik musikutbildning. Får det ske, kommer musiklivet i landet att skadas för generationer framåt. Det är därför en riksangelägenhet att rädda skolan.

Får jag säga själv i den här debatten, så att ingen annan skall behöva göra det, att jag här kan sägas tala i egen sak, eftersom jag har en son som är elev vid Adolf Fredriks musikskola. Jag tycker dock inte att det faktum att jag har insikt i frågan av det skälet förhindrar mig att ta till orda.

Jag skall inte återropa några partipolitiska inlägg som gjorts i debatten. Däremot vill jag citera vad Stockholms konserthuschef Bengt Olof Edström skriver i en debattartikel, nämligen att det är fördomar, okunnighet och avundsjuka som styr beslutet om neddragning av Adolf Fredriks musikskola.

Jag hoppas att kulturministern inte passivt vill åse att den typen av skäl och värderingar styr kulturklimatet i vårt land.

Utbildningen vid Adolf Fredriks musikklasser och musikgymnasium är unik och omistlig, säger samme konserthuschef tillsammans med operachefen och musikradiochefen.

Det vore anmärkningsvärt om landets kulturminister hade en annan mening. Jag hoppas därför att kulturministern kan tillämpa den arbetsmetod som nuvarande statsministern rekommenderade när han var oppositionsledare: att slå näven i bordet.

Anf. 44 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Gunnar Hökmark gör gällande att socialdemokraterna i gemen skulle vara rädda och oroade när det gäller skolformer som i någon mån avviker från andra och att samma rädsla också skulle komma till uttryck när statens biografbyrå utfärdar censurbestämmelser för filmen E.T.

Jag tycker det är en något vårdslös argumentation. I frågesvaret, som jag nyss har lämnat, och i en rad publikationer och vid olika framträdanden som olika socialdemokrater har gjort har vi nämligen mycket starkt argumenterat för de möjligheter till variation inom grundskolans ram som vi tycker är viktiga.

Vi har sagt att en sådan skolform som Adolf Fredrik är bra. Det är naturligtvis inte så, Gunnar Hökmark, att Adolf Fredrik-debatten i sig skulle kunna vara ett argument för att ha en mycket starkt varierad och splittrad skolform. I själva verket har ett av huvudargumenten för dem som har velat bevara Adolf Fredrik varit att man inte skall sträva efter att få ett stort antal skilda musikklassorganisationer på olika håll i Storstockholmsområdet, utan att man skall ha denna koncentrerad på en plats. Det argumentet har i varje fall jag tagit ett starkt intryck av. Det ankommer faktiskt på kommunen att ta ställning till den här frågan, och det måste regeringen respektera.

Ingemar Eliasson talar för egen del om att han har barn i skolan. Jag kan då säga att jag inte har det, men jag har, vilket jag inte haft anledning att dölja, trots det i ett sammanhang ställt mig bakom ett upprop till förmån för skolan.

Anf. 45 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! Jag tror att statsrådet missuppfattade min liknelse med E.T. E.T. är en liten utomjordisk varelse som betraktas med stor skepsis och rädsla av vuxna människor i den film det gäller. Jag menade att socialdemokrater verkar bete sig med samma rädsla för olika saker inom skolan – som om de vore utomjordiska varelser.

En central sak sade statsrådet: Vi är beredda att medverka till olikheter som vi tycker är viktiga. Det är det centrala. För socialdemokratin är det inte viktigt att medverka till att elever och föräldrar skall kunna välja mellan olika alternativ inom skolväsendet.

Det har sagts i den här debatten att det inte är riktigt att vissa skolor är så bra, eftersom många andra är mycket sämre. Jag tycker tvärtom. Det förhållandet att vissa fungerar sämre gör det ännu angelägnare att se till att de skolor som fungerar bra kan fortsätta att fungera bra, så att vi kan dra nytta

av dem. Elever är ju olika.

Just det faktum att de här skolorna fungerar bra borde få statsrådet att säga att det är viktigt att få fler olika skolor. Därför är detta inte bara en kommunal fråga. I sak är det en kommunal fråga, men den princip vi diskuterar är inte bara en kommunal fråga.

Fru talman! Inom de närmaste åren kommer vi att tvingas minska antalet gymnasieskolor i Sverige. Skall den minskningen gå till så som statsrådet Göransson partivänner låter den gå till i Stockholms kommun – man skalar bort det som är olika, det som är litet främmande – kommer vi att få ett än mer likformat skolväsende i Sverige. Jag tror att det vore olyckligt för eleverna och för skolan som sådan.

Jag skulle vilja fråga statsrådet: Om det är angeläget för statsrådet Göransson med olika former av skolor, vilka konkreta åtgärder är statsrådet då beredd att vidta för att den minskning av antalet gymnasieskolor som är för handen inte drabbar de olika skolorna och att vi inte hyvlar bort de olika skolorna och får ett likformigt skolsystem?

Anf. 46 INGEMAR ELIASSON (fp):

Fru talman! Skall vi tillåta elever med särbegåvningar att komma fram, eller skall vi hålla dem tillbaka i något slags förvänt jämlikhetsintresse? Det är detta som är den centrala frågan.

Kulturministern säger i sitt svar att han är positiv till att stimulera elever med särintressen och särbegåvningar. Vi tillåter det när det gäller idrott. Vi kan också säga att vi gör det på det konstnärliga området när det gäller dansutbildningen. Varför är då inte samma synsätt tillämpligt när det gäller musikutbildningen? Här begränsas rekryteringsbasen till Stockholms kommun. Det kommer att få som effekt att musikkivet inte bara i Stockholm utan i landet i övrigt skadas, eftersom det underlag som skolan ger när det gäller både omfattning och kompetens är nödvändigt för att vi skall kunna upprätthålla det musikutbud som vi har i musikradion, på operan, i konserthuset osv. Det är i det perspektivet som frågan om i vilka lokaler denna skola skall få hålla till inte är någon futilitet, utan det handlar om vilken typ av utbildning, främst vokal utbildning, som kommer att finnas i detta land under de närmaste årtiondena. Det har dragits många paralleller med den kommunala musikskolan. Det unika med Adolf Fredriks musikskola är just den vokala utbildningen. I Stockholm kan vi i dag njuta av minst ett dussin körer av världsklass. Det är ingen tillfällighet – i de köerna finner man många elever som kommer från Adolf Fredriks musikskola.

Vi kommer att utarma vårt musikkiv. Jag hoppas att det inte ligger i kulturministerns intresse, utan att regeringen är intresserad av och är beredd att ta sådana initiativ att beslutet av Stockholms kommuns skolstyrelse ändras och att Adolf Fredriks musikskola därmed räddas.

Nr 94

Torsdagen den
10 mars 1983

---

*Om skolor med
speciell ämnesin-
riktning*

Torsdagen den
10 mars 1983

---

*Om skolor med
speciell ämnesin-
riktning*

Anf. 47 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Skall vi tillåta elever med särintressen och särskild begåvning att inom skolans ram få tillgodose de intressena och den begåvningen? Ja, det skall vi. Det är därför vi har en musikklassorganisation och olika skolformer. Jag har klart deklarerat att regeringen är mycket positiv till den formen av verksamhet. Låt mig också understryka, Ingemar Eliasson, att det inte heller från Stockholms kommun och dess skolstyrelse har uttalats någon annan avsikt eller uppfattning. Man är ju tvärtom beredd att ha en skolorganisation som tillgodoser kommunens egna invånare och de elever som finns där. Att det sedan – och det är det diskussionen gäller – från företrädare för skolformen, elever, föräldrar och lärare framhålls att underlaget är för litet, att man slår sönder en etablerad skolform, förändrar i sig inte det faktum att kommunen ändå har uttalat sin anslutning till principen att särintresset och särbegåvningen skall tas till vara.

Gunnar Hökmark säger att Adolf Fredrik-frågan i sak är kommunal, men han vill diskutera principfrågan. Jag har i principfrågan givit klart uttryck för var jag och regeringen står. I sakfrågan kan jag naturligtvis inte göra de ingripanden som Gunnar Hökmark kräver, eftersom det faktiskt är en kommunal fråga.

Anf. 48 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om de debattregler som gäller för fråga.

Anf. 49 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! Jag har inte begärt att statsrådet skall göra något ingripande, därför att jag vet att han inte har fullmakt att göra det. Men vad jag har frågat är om han anser att den neddragning av antalet gymnasieskolor som sker i Stockholms kommun är förenlig med den skol- och utbildningspolitik som han vill föra. Den frågan har statsrådet inte svarat på, och jag ber honom att göra det.

Om det är så att den här inriktningen inte är förenlig med statsrådets uppfattning om hur neddragningen av antalet gymnasieskolor skall göras, vad avser statsrådet att göra för att garantera att vi i framtiden inte får den situationen att alla de olika skolorna, som trots allt finns och som kan leva, sopas undan?

Jag vill också säga att det inte bara är fråga om teknikaliteter, förstärkningsresurser, basresurser och timplaner. För att denna typ av skolor skall kunna leva och ge eleverna den harmoni och den utbildning som krävs, är miljön en viktig fråga. Det är inte sterila timplaner utan miljön och en identitet som det gäller att slå vakt om. Vad vill statsrådet göra åt det?

Anf. 50 INGEMAR ELIASSON (fp):

Fru talman! Jag vill inte uppmana statsrådet att inskrida i den kommunala kompetensen i sin egenskap av regeringsledamot, men det finns ju andra möjligheter att påverka partikamrater. Här måste det ändå ligga i kulturministerns intresse att se till att en unik utbildning för landet, och jag

skulle vilja säga för en mycket stor del av världen, inte förskingras utan att vi i stället vårdar oss om det arvet. Här kan kulturministern göra en bestående insats för kulturlivet i landet genom att hitta de otraditionella och okonventionella vägar som ändå står till buds för att påverka partikamrater att ändra ett beslut som visar sig mycket olyckligt, ogenomtänkt, kortsynt och skadligt, både omedelbart och på sikt, för landets kulturklimat.

Anf. 51 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Jag ber förste vice talmannen och riksdagen om överseende för min oförmåga att behärska tidtabellen, jag skall göra det bättre nu.

Gunnar Hökmark ställer frågor om musikgymnasiet och om en hotad nedläggning. Musikgymnasiet har inte varit föremål för någon sådan diskussion, och någon prövning av en minskning av volymen har inte skett. Han frågar vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att bevara skolformer-
na.

Mot bakgrund av det svar jag har lämnat borde det vara uppenbart att regeringen med stor uppmärksamhet följer den utveckling som både Adolf Fredriks skola och andra skolor undergår i det här landet.

Anf. 52 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! Det enda som jag kunde utläsa av svaret var att man beredde ett ärende för att eventuellt diskutera vad föräldraföreningen vid Adolf Fredriks skola hade sagt. Statsrådet har inte anvisat eller talat om att han avser att vidta några åtgärder som garanterar att flera olika skolor kan överleva.

Anf. 53 INGEMAR ELIASSON (fp):

Fru talman! Det vore bra om kulturministern ville svara på min mycket raka fråga: Är kulturministern beredd att på det sätt som befinns möjligt och lämpligt söka påverka Stockholms kommun och dess socialdemokratiska politiker i den här frågan? Det är formellt en sak som de skall handlägga, men i realiteten är det en fråga av rikspolitiskt intresse. Därför frågar jag: Är kulturministern beredd att ta något initiativ för att åstadkomma en ändring av Stockholms skolstyrelsens beslut?

Anf. 54 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Ingemar Eliasson vet naturligtvis mycket väl, att när jag svarar på en fråga som är ställd till mig i min egenskap av statsråd, är jag förhindrad att ge andra svar än sådana som har att göra med mitt uppdrag som statsråd.

Anf. 55 INGEMAR ELIASSON (fp):

Fru talman! Detta svar ber jag få tacka särskilt för. Det ger öppningar som bådar gott för framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

Torsdagen den
10 mars 1983

*Om exporten av
vapenmateriel till
USA*

12 § Svar på fråga 1982/83:293 om exporten av vapenmateriel till USA

Anf. 56 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! Oswald Söderqvist har frågat mig om Bofors export av vapenmateriel till USA:s luftvärnssystem DIVAD överensstämmer med de svenska vapenexportbestämmelserna.

Svaret på frågan är ja. AB Bofors begärde i mitten av 1970-talet tillstånd att få utföra viss luftvärnsmateriel för att i USA kunna delta i utprovning av komponenter som skulle ingå i det nya amerikanska luftvärnssystemet DIVAD. Systemet togs fram för att skydda tunga armédivisioner mot luftanfall på låg höjd. Helt färdigställt består systemet av pjäsenheter med en vikt av 60 ton.

Utförseltillstånd för ett mindre antal eldrör, ammunition och tillbehör beviljades successivt av regeringen under slutet av 1970-talet. Frågan, inkl. de sekretessbelagda avsnitten, föredrogs också i utrikesnämnden. Även sedan AB Bofors fått kontrakt på eldrör och ammunition sker leveranserna successivt. Varje enskild leverans kräver ett särskilt utförseltillstånd.

De riktlinjer som gäller för krigsmaterielexport anger att vid export utanför Norden och neutrala stater i Europa, bör en bedömning göras från fall till fall hur den aktuella exporten förhåller sig till den svenska utrikes- och neutralitetspolitiken. Bedömningarna styrs av den övergripande principen om restriktivitet. Tillstånd bör exempelvis inte beviljas till stat som befinner sig i väpnad konflikt eller som är inbegripen i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller som har inre väpnade oroligheter.

Vid tillämpningen av dessa regler bör man i vissa avseenden skilja mellan materiel av utpräglat defensiv karaktär och annan krigsmateriel. Det framförs i riktlinjerna att de allmänna utrikespolitiska skälen inte har samma tyngd i fråga om defensiva vapen, t. ex. kustartilleri- och luftvärnsmateriel. Även vid prövning av utförseltillstånd för defensiv materiel bör emellertid en totalbedömning göras i den restriktiva anda som gäller i övrigt.

Den nuvarande regeringen har, liksom de tidigare regeringarna, godkänt denna export. De senaste utförseltillstånden meddelades i december i fjol. De informationer regeringen därvid inhämtat har klarlagt att den aktuella exporten stått i överensstämmelse med gällande riktlinjer för krigsmateriel-exporten.

Allt detta framhöll jag i ett offentligt uttalande för knappt en månad sedan. Det är självklart att utförseltillstånd inte skulle ha meddelats om ifrågasättande export skulle ha varit oförenlig med våra riktlinjer.

Anf. 57 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag tackar för svaret på min fråga.

Den här affären med USA är ett klart brott mot de svenska bestämmelserna för vapenexport, oavsett vad Mats Hellström har uttalat i massmedia eller sagt från talarstolen här i dag. Jag vill påminna Mats Hellström om hans inställning då han för något år sedan befann sig på den andra sidan

barrikaden. Då hävdade han precis samma sak som jag kommer att göra nu.

Låt oss litet närmare granska det som sägs i frågesvaret om våra principer för vapenexport. De är litet flyktigt berörda, tycker jag.

Det första kriteriet för en stat till vilken vi inte skall exportera vapen är följande: Stat som är invecklad i internationell konflikt med annan stat, oavsett om krigsförklaring avgetts eller ej. Ordalydelsen i bestämmelserna är denna.

Låt oss granska USA. Är USA invecklat i internationell konflikt med annan stat? Vill Mats Hellström påstå att USA inte är invecklat i internationella konflikter? Det är min fråga nr 1.

USA är invecklat i snart sagt regelrätta väpnade konflikter. USA har militära rådgivare i Centralamerika. USA har militär personal i Turkiet t. ex. USA har trupper på andra håll i världen och är en av de två ledande stormakterna i världen – en av de dominerande i ett av blocken. Detta första kriterium stämmer alltså bra när det gäller USA. Vi kan alltså med hänvisning till detta första kriterium inte exportera vapen till USA.

Vi kan inte heller exportera vapen till – det är det andra kriteriet – stat som befinner sig i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt. Där är hindret ännu tydligare. USA riskerar ju varenda dag att komma i internationella konflikter som leder till väpnad konflikt. Det diskuterar vi ju ständigt och jämt i samband med nedrustningsfrågor o. d. Med beaktande av detta kriterium är det solklart att USA inte skall få köpa några vapen av oss.

Vill Mats Hellström påstå att USA inte är invecklat i internationella konflikter som kan befaras leda till väpnad konflikt? Det är min fråga nr 2.

Vi kan hoppa över det tredje kriteriet, det om inre väpnade oroligheter, och i stället ägna oss åt det som betecknas som defensiv materiel. Det är ointressant om ett vapensystem är avsett för försvar mot flygplan, exempelvis luftvärnspjäser, om man använder det i en offensiv styrka. Vi vet att DIVAD-systemet skall användas av USA över hela världen i Rapid Deployment Force eller US Central Command, som det heter nu. Det blir alltså en offensiv användning av ett vapen som i andra sammanhang kan vara defensivt. Det strider alltså också mot våra bestämmelser. Eller vill Mats Hellström påstå motsatsen? Det är min fråga nr 3.

Anf. 58 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! Oswald Söderqvist berör frågan om export till USA. Låt mig först säga att jag ingalunda, när vi var i oppositionsställning, uttryckt samma uppfattning som han om USA. Det vill jag dementera.

Bofors eldrör av olika slag har exporterats till USA vid olika tillfällen alltsedan andra världskrigets tid. I fråga om de allmänna möjligheterna för export till USA har man sålunda i många decennier haft en helt annan uppfattning i regering och riksdag än vad kommunistpartiet uppenbarligen har.

Torsdagen den
10 mars 1983

*Om exporten av
vapenmateriel till
USA*

Sedan gäller i fråga om USA såväl som i fråga om andra länder att varje exportansökan – varje typ av vapen och varje situation – bedöms för sig, precis som jag sade i mitt svar. Sådana bedömningar har gjorts av flera regeringar. Man har prövat frågan utan någon erinran i utrikesnämnden. Sådan prövning har gjorts också i detta fall.

Sedan har argumenteringen från kritikerna när det gäller DIVAD efter hand förändrats. Först handlade det om att det var ett eldrör speciellt avsett för export och av annan karaktär. Sedan övergick man till att tala om att det allmänt skulle ingå i Rapid Deployment Force. Vad beträffar rader av de uppgifter som varit i svang i debatten kan man – även om man går till öppna källor, t. ex. amerikanska utskottsfröförhör – konstatera att de inte stämmer.

När jag tillträdde i regeringen gick jag självfallet igenom handlingarna i DIVAD-affären mycket noggrant. Jag har inhämtat informationer, som gjort att jag kunnat konstatera – liksom de tidigare regeringarna gjort – att exporten står i överensstämmelse med våra riktlinjer. Utrikesnämnden har, som jag sagt, också informerats om de sekretessbelagda delarna, och man har också där kunnat konstatera att det inte finns någon erinran att göra.

Nu har kommunisterna anmält denna fråga till konstitutionsutskottet, och då får ytterligare en krets av riksdagsledamöter möjligheter att granska frågan ordentligt, liksom utrikesnämnden och de olika regeringarna gjort från sina utgångspunkter, varvid man kommit fram till det entydiga resultat som jag här redovisat.

Anf. 59 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Nej, Mats Hellström, vi har inte diskuterat USA, men vi har diskuterat en mängd vapenaffärer när det gäller andra länder. Vi har diskuterat vapenexport till Indonesien med t. ex. den moderate handelsministern Burenstam Linder. Vi hade en mycket bra och ingående debatt om detta med defensiva och offensiva vapen. Den gången intog Mats Hellström samma position som jag gör i dag. Men det kanske är skillnad på Indonesien och USA. Jag vet inte, och det är ointressant i och för sig.

Att man exporterat krigsmateriel och vapen till USA under hela efterkrigstiden är ju ingen ursäkt för vad som händer i dag. Gamla synder ursäktar ju inte nya försyndelser. Eller hur? Den argumentationen är ihållig.

Jag konstaterar här att jag inte fått svar på någon av mina tre första frågor. Man kan noggrant pröva USA:s internationella status, USA:s internationella förvecklingar med olika stater, mot våra bestämmelser, som antagits av riksdagen och som Mats Hellström själv slagits för i flera debatter om vapenexporten. Svara på mina frågor om det första, det andra och det tredje kriteriet stämmer – att man är invecklad i en internationell konflikt, om det finns risk för att det kan bli väpnad konflikt och om det inte är på det sättet att vi vet att dessa eldrör kommer att användas i den här brandkårsstyrkan. Det kan förhandslagras i t. ex. Tröndelag. Det är ingenting som hindrar när en

marinkår skall sättas upp där. Det är detta det handlar om, Mats Hellström, och ingenting annat.

Nr 94

Torsdagen den
10 mars 1983

Anf. 60 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! Oswald Söderqvist fortsätter att referera ur olika källor. Man kan emellertid konstatera att även öppna källor i USA har en annan uppfattning. Utrikesnämnden har sedan, som jag tidigare sagt, självfallet också prövat de sekretessbelagda delarna av detta.

Gamla synder, säger Oswald Söderqvist. Det är bara att konstatera att vänsterpartiet kommunisterna under många decennier har haft en annan uppfattning om USA som allmänt land för vapenexport. USA har från tid till annan varit ett land, där man tillåtit vapenexport.

Varje fråga bedöms för sig, precis som jag sade i mitt svar. Jag har svarat på Oswald Söderqvists frågor.

Luftvärnsmateriel är ett defensivt materiel. Sådant är det klassat såväl i de gamla riktlinjerna som i den nya lag som vi i utrikesutskottet behandlade mycket noggrant förra året. Jag läste upp de kriterierna här. Det är självfallet på grundval av den bedömningen – beträffande de specifika eldrörens karaktär och roll – som vi har fattat beslut. Utrikesnämnden har utförligt informerats om vad den tidigare regeringen har gjort.

Oswald Söderqvist och hans partivänner har som sagt anmält frågan till konstitutionsutskottet. Därför är det kanske förvånande att dessa saker tas upp här. Men jag svarar ändå gärna på frågor.

Anf. 61 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag har inte refererat till några andra källor än de svenska vapenexportbestämmelserna. Jag har bett Mats Hellström om ett svar när det gäller kriterierna i detta sammanhang och en prövning av USA:s internationella status utifrån dessa. Men Mats Hellström har inte lämnat något svar.

Jag konstaterar att USA är inblandat i internationella konflikter. Jag konstaterar även att dessa när som helst kan leda till väpnade konflikter, och så sker i den stund vi står här. USA har varit inblandat i majoriteten av de 150 krig som har utkämpats i världen efter år 1945. Hur kan då Mats Hellström gå upp här och säga att man inte behöver bry sig om detta? Vi kan strunta i de aktuella kriterierna. Det skall jag med nöje komma ihåg i fortsättningen. Vi behöver alltså inte bry oss om att en stat är inblandad i internationella konflikter eller löper risk att dras in i krig. Så är ju fallet när det gäller USA – inte sant?

Sedan till resonemanget om defensiva och offensiva vapen. Mats Hellström vet mycket väl att här föreligger en väldig skillnad. Följande exempel kan anföras. Ett luftvärnssystem skeppas från USA över världshaven till Västasien. Det är ju fullt möjligt att göra något sådant. Det har inget med vikter, etc. att göra. Man kan plocka isär pjäser och sedan sätta ihop dem när de väl kommit på plats. Man kan också transportera dem i förväg

---

*Om exporten av
vapenmateriel till
USA*

Torsdagen den
10 mars 1983

---

*Om radarövervak-
ningen av det
svenska luftrum-
met*

med båt, t. ex. till Tröndelag. Då blir det fråga om ett offensivt system, icke ett defensivt.

Anf. 62 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! Om Oswald Söderqvist verkligen menar att USA har varit inblandat i majoriteten av de krig som har utspelats sedan andra världskriget, måste jag framhålla att han har fel på den punkten. Likaså har han fel när det gäller de andra uppgifter som han lämnat i den här debatten. Dessutom: Jag har svarat på Oswald Söderqvists frågor.

Oswald Söderqvist har som sagt anmält frågan till konstitutionsutskottet, och det är utmärkt. Det är mycket bra att en större krets av riksdagsmän får möjlighet att bedöma frågan.

Anf. 63 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag kan inte minnas att jag lämnat några oriktiga uppgifter. Jag har bara enkelt och lättfattligt ställt några frågor, vilka Mats Hellström inte har besvarat. Jag kan endast konstatera att det är så. Vi konstaterar här alltså – jag upprepar vad jag inledningsvis sade i den här debatten – ett typiskt, ett flagrant brott mot de svenska krigsmaterielexportbestämmelserna, och det har den socialdemokratiska regeringen sanktionerat.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1982/83:274 om radarövervakningen av det svenska luftrummet

Anf. 64 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Fru talman! Carl Bildt har frågat mig om jag anser att den radarövervakning av det svenska luftrummet som förekommer i fred är tillfredsställande, eller om jag ser den demonstrerade möjligheten för främmande militära helikoptrar att oupptäckta landa i militärt känsliga svenska kustområden som ett tecken på att förbättringar behövs.

Vårt militära luftbevaknings- och sjöbevakningssystem är uppbyggt för att i första hand svara mot de krav som kan ställas på oss i en neutralitetsituation eller om vi kommer i krig. Det består av ett stort antal radarstationer och optiska bevakningstorn, vars information matas in till ett antal ledningscentraler. Fullt krigsorganiserat ger detta system en god övervakning av havet och luftrummet i anslutning till och över vårt territorium.

Under normala förhållanden i fred är det inte ekonomiskt rimligt att hålla hela luft- och sjöbevakningssystemet i gång. Med utnyttjande av fredsorganisationens begränsade resurser hålls därför endast ett så stort antal radarstationer i gång att dessa – tillsammans med ett antal civila radarstationer och kustbevakningen – täcker större delen av vårt land och de närmaste omgivningarna.

Detta system är under normala förhållanden i fred i huvudsak avsett att ge

---

*Om radarövervak-
ningen av det
svenska luftrum-
met*

information om verksamheten i stort till sjöss och i luften samt att med stor sannolikhet upptäcka överträdelser av våra tillträdesbestämmelser. Systemet ger följaktligen inte någon fullständig garanti för att *svårupptäckta mål* i vissa vädersituationer – t. ex. en liten helikopter som flyger mycket lågt och sakta i kraftiga snöbyar – skall bli upptäckta. En enstaka helikopter utgör inget hot mot vår säkerhet.

Denna ambitionsnivå när det gäller övervakningssystemet bedömer jag som rimlig under normala förhållanden i fred, eftersom vi har skapat ett flexibelt och snabbt system för att höja vår beredskap. Med mycket kort varsel kan vi förstärka övervakningen, om det skulle bli nödvändigt med hänsyn till verksamheten i vårt närområde. Sådana anpassningar sker relativt ofta.

Jag anser således att den radarövervakning av det svenska luftrummet som förekommer i fredstid är tillfredsställande.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 65 CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Det är i huvudsak en redogörelse för dagsläget när det gäller övervakningen av det svenska luftrummet, framför allt den krigsorganisation som finns sedan åtskilliga år tillbaka. Och försvarsministern verkar vara ganska nöjd med det system som vi har och anser att det fyller de rimliga krav som kan ställas i fredstid.

Problemet är dock att en rad incidenter under de senaste åren har visat att vi drabbas av det ena missödet efter det andra när det gäller förmågan att upptäcka enstaka intrång på vårt territorium. I det aktuella fallet gällde det en oskyldig militärhelikopter på flykt, och där hade man vänligheten att själv knacka på i en stuga och be att de skulle kontakta närmaste polis- och militärmyndighet. Men vi kan inte ta för givet att det är någonting som kommer att inträffa varje gång.

Det kan vara ett enstaka flygplan som på lägsta höjd och med låg fart smyger sig in längs den svenska kusten för att i ett visst läge landsätta t. ex. en sabotagegrupp. Det kan vara en helikopter som tyst och försynt närmar sig vitala svenska försvarsinstallationer för att göra en snabb insats. Det kan vara en underrättelseoperation även i djupaste fred som riktar sig mot vitala svenska försvarsintressen. Vi vet i dag bättre än vad vi visste för bara några år sedan att detta är en verklighet som vi måste ta starkt ökad hänsyn till i vår försvarsplanering.

Den utveckling som skett i vår omvärld tyder på att vi under kommande år kan komma att tvingas ägna den här typen av hot mot vårt land ökad uppmärksamhet. Det gäller också det som försvarsministern kallar fredstid, och det gäller också de omfattande operationer som kan förekomma i ett s. k. skymningsläge mellan fred och krig och som syftar till att med begränsade och dolda insatser slå ut t. ex. vårt politiska och vårt militära ledningssystem.

Torsdagen den
10 mars 1983

---

*Om radarövervak-
ningen av det
svenska luftrum-
met*

innan det storkrig som vi så ofta planerar för och talar om ens har hunnit börja.

Allt detta måste påverka vår försvarspolitik. Helikopterincidenten, tillsammans med andra incidenter, visar på en rad brister, och de bristerna kommer att ta lång tid att göra någonting åt.

Den fråga som självfallet inställer sig är vilken hänsyn försvarsministern är beredd att ta i den fortsatta försvarsplaneringen till de nya krav som vi med stor sannolikhet vet kommer att ställas på den fredstida och den krismässiga övervakningen av det svenska luftrummet och av territoriet i övrigt.

När försvarsministern säger att systemet är tillfredsställande, tror jag att det är en sanning med modifikation. Och när han säger att en enstaka helikopter inte är ett hot mot vår säkerhet, är det en sanning som dock bör förses med den väsentliga modifikationen att 15 helikoptrar i 15 enstaka områden, eller ett mindre antal, de facto kan vara ett mycket allvarligt hot mot vår säkerhet.

Anf. 66 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Jag är naturligtvis inte nöjd med att det under speciella omständigheter kan inträffa händelser som den här helikopterincidenten. Men även med mycket stora och för oss helt orealistiska ekonomiska insatser går det inte att eliminera incidenter av den här typen.

Glöm inte bort att inte ens Warszawapakten med dess mycket stora resurser på detta område lyckades upptäcka och förhindra denna helikopter att ge sig iväg. Warszawapakten hade möjlighet att se den mycket längre tid än de svenska myndigheterna.

Jag vill också i sammanhanget nämna att polacker under förra året flydde till Sverige med två små flygplan. Båda dessa upptäcktes av den svenska luftbevakningen.

I det nu gällande försvarsbeslutet ligger en planmässig tillförsel av modern radarmateriel under 1980-talet och i början av 1990-talet. Denna satsning kommer – förutom att den ger bättre radartäckning – också att skapa ett flexiblare och uthålligare radarövervakningssystem. Jag anser att den ambitionsnivå vi har under normala fredsförhållanden vid luft- och sjöbevakningen – kopplad till vår förmåga att mycket snabbt höja beredskapen – innebär att vi rimligen uppfyller de förpliktelser som vår alliansfria politik, syftande till neutralitet i krig, kan ställa på oss i detta avseende.

Skulle det visa sig att vi får fler incidenter, får vi naturligtvis se om vi behöver höja incidentberedskapen något.

Anf. 67 CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag är alldeles övertygad om att även den polska försvarsministern har en del frågor att svara på till berörda myndigheter, men nu är det den svenske försvarsministern som jag ställer frågorna till.

Det allvarliga är ju att det här rörde sig om en inflygning av en helikopter som inte gjorde något som helst försök att dölja sig. Det leder också, som

försvarsministern väl vet, till en del publicitet utomlands, som inte är så där alldeles smickrande för förmågan hos det svenska försvaret i detta hänseende. Det tycker jag måste leda till en reaktion på den svenska sidan av den ena eller den andra typen.

Speciellt besvärande blir ju detta i och med att frågorna egentligen inte går att besvara på det sätt som försvarsministern gör. Försvarsministern förutsätter att problemet skulle ha kunnat lösas om vi bara hade kopplat på de radarstationer som finns. Såvitt jag förstår var det faktiskt så att vi i det berörda området vid den berörda tidpunkten till stor del hade den radarövervakning som skulle vara aktuell även i ett mera verkligt fall, och det räckte inte riktigt för att klara av denna situation.

Det kommer nya radarsystem så småningom. Förvisso, de kan komma att innebära förbättringar. Men jag tror att denna i och för sig fredliga och alldeles oskyldiga incident – som vi inte skall göra större än vad den faktiskt är – tillsammans med annan utveckling i vår omvärld, tillsammans med andra incidenter och tillsammans med en del annat dock visar att det finns anledning att ägna beredskapsfrågorna ökad uppmärksamhet, att det också finns anledning att tänka över planeringen av vår försvarsstruktur utifrån en litet annan utgångspunkt än den som har varit den dominerande i svensk försvarsplanering under de senaste åren. Jag såg inte så värst många tecken på den typen av tankar i försvarsministerns svar – men jag hoppas att de tankarna trots allt finns också i försvarsdepartementet, när man nu ser framåt på vad som behöver göras under de kommande åren.

Anf. 68 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Carl Bildt tar upp frågan om trovärdigheten i vår omvärld och den här incidenten. Jag tror att experter också utomlands mycket väl förstår hur det här hänger ihop. Det var en mycket liten helikopter, den framfördes av en mycket duktig pilot, väl utbildad i konsten att flyga i radarskugga, han flög på extremt låg höjd – under tio meter – i mycket svår snöyra. Under sådana väderförhållanden tvingas radaroperatörerna att dra ner radarns känslighet för att inte eventuella väderekon skall skymma eller försvaga ekot av det verkliga målet. Då minskar också chansen att målet skall upptäckas.

Carl Bildt, jag har blivit informerad om att åtminstone en radarstation i det berörda området icke var i bruk.

Anf. 69 CARL BILDT (m):

Herr talman! Riksdagen lämpar sig som bekant dåligt för en debatt om vilka radarstationer som är i bruk eller inte är i bruk. Låt mig bara säga att jag tror att denna incident – i sig obetydlig, som jag sade – mera har en effekt i samband med andra incidenter när det gäller den bild som skapas i omvärlden och att den därför kanske ger anledning till en något fördjupad eller något större tankeverksamhet än vad den i och för sig isolerad skulle ha gjort. Jag tror inte att det räcker att vi från svensk sida hänvisar till att det svenska luftförsvaret sannolikt är bättre än det polska. På det svenska

Torsdagen den
10 mars 1983

*Om beredskaps-
synpunkter på
fjärrvärmeanlägg-
ningar*

luftförsvaret ställer vi nämligen svenska krav. Det skall inte jämföras med vare sig det polska, det östtyska, det sovjetiska eller det norska utan det skall uppfylla svenska krav.

Låt mig sedan avslutningsvis säga att det här utgör en hotbild som vi bör fundera på. Jag tycker inte att man skall säga, på det sätt som försvarsministern gjorde i sitt svar, att en enstaka helikopter inte utgör något hot mot vår säkerhet. En enstaka eller några enstaka helikoptrar kan utgöra ett hot mot vår säkerhet. Det ingår i bilden utåt av vår säkerhetspolitik att vi också skall klara enstaka helikoptrar.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1982/83:281 om beredskapssynpunkter på fjärrvärmeanläggningar

Anf. 70 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Anita Bråkenhielm har frågat mig om jag avser föreslå sådan ändring i lagstiftningen om kommunal beredskap att inte utomordenligt sårbara värmesystem, utan hänsyn till beredskapssynpunkter, i stor skala kan införas i vårt kalla land.

Efter samråd med energiministern vill jag som svar på frågan säga följande.

Vid utbyggnaden av fjärrvärmeanläggningar bör erforderliga hänsyn tas till försörjningsberedskapens krav.

Fjärrvärmeproduktionen i landet baserades tidigare nästan helt på olja. Normalt var de fjärrvärmeproducerande anläggningarna byggda så att endast olja kunde användas som bränsle utan genomgripande och tidskrävande ombyggnader.

Som ett led i oljeersättningspolitiken men även i syfte att förbättra försörjningsberedskapen infördes från årsskiftet 1981-1982 bestämmelsen att nya eldningsanläggningar skall kunna eldas med fast bränsle. Som ett resultat av bl. a. denna bestämmelse har det totala oljeberoendet på detta område redan sjunkit med en fjärdedel.

De redan befintliga fjärrvärmeverk som utnyttjar olja är, liksom andra större förbrukare av olja, enligt lag ålagda att hålla beredskapslager av eldningsolja. Därutöver har många verk betydande kommersiella lager. Vid längre kriser måste en övergång till eldning med inhemska bränslen ske, vilket kräver en ombyggnad av värmeverken. För att förkorta ombyggnadstiden har överstyrelsen för ekonomiskt försvar begärt och fått medel för att projektera vissa av redan befintliga fjärrvärmeverk i Sverige för omställning till inhemska bränslen. För detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats 6,4 milj. kr. och för budgetåret 1983/84 föreslagits ca 7,5 milj. kr. Den totala projekteringskostnaden har beräknats till drygt 20 milj. kr.

Vidare har regeringen givit överstyrelsen för ekonomiskt försvar i uppdrag att i samarbete med försvarets forskningsanstalt studera möjligheterna att

skapa ett förbättrat krigsskydd för fjärrvärmeverken. En rapport beräknas föreligga vid årsskiftet 1983-1984.

Jag har velat nämna detta för att visa att åtgärder vidtas med hänsyn till försörjningsberedskapens krav på den kommunala värmeförsörjningen.

Anita Bråkenhielm ställer frågan om jag är beredd att föreslå någon ändring i lagen om kommunal beredskap.

Enligt denna lag har kommun och landstingskommun skyldighet att i fred efter länsstyrelsens förordnande skaffa reservanordning för att under beredskapstillstånd kunna upprätthålla gas-, vatten- och elektricitetsförsörjningen. Däremot omfattas värmeförsörjningen inte av lagens bestämmelser om reservanordningar.

Riksnämnden för kommunal beredskap och överstyrelsen för ekonomiskt försvar har genom en särskild arbetsgrupp våren 1981 studerat bl. a. denna fråga och kommit fram till att det bör övervägas om man skall komplettera lagen med skyldighet för kommunerna att skaffa reservanordningar även för fjärrvärmeförsörjningen.

Sedan dess har provplanläggning pågått i Sundsvalls och Timrå kommuner. Jag har inhämtat att överstyrelsen avser att i anslutning till sin rapport om krigsskydd vid årsskiftet 1983-1984 i samråd med berörda myndigheter behandla frågan om en eventuell komplettering av lagen om kommunal beredskap på fjärrvärmeområdet. Jag kommer att överväga frågan närmare då denna rapport föreligger.

Anf. 71 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret, som är tillfredsställande i så måtto att jag förstår att försvarsministern delvis delar den oro som riksnämnden för kommunal beredskap har visat över att man inte har någon möjlighet att lagstiftningsvägen ingripa i samband med att kommunerna bygger ut sin värmeförsörjning.

En allmän utveckling mot en rationell värmeförsörjning har litet panikartat påskyndats av det extra stöd som från oljeersättningsfonden under 1983 nu utgår till den som investerar i torveldade anläggningar. Jag säger "panikartat" därför att snabbheten riskerar att driva fram anläggningar som lider av uppenbara barnsjukdomar. Det hela hade antagligen mått väl av att man hade lugnat sig något.

I tät stadsbebyggelse har sådan centraliserad uppvärmning givna både miljömässiga och ekonomiska fördelar. Hur det är med det i mera spridd bebyggelse kan diskuteras. Det förekommer att kommuner för att få godtagbar ekonomi för sina fjärrvärmeanläggningar tvingar in enskilda i systemet, enskilda som annars hade satsat på privatekonomiskt och – vilket är mera relevant för den här debatten – från beredskapssynpunkt bättre alternativ.

Riksnämnden för kommunal beredskap har att utfärda anvisningar för hur kommunerna enligt den lagstiftning som rör den kommunala beredskapen för krissituationer skall förbereda det högteknologiska samhällets överlevnad när det gäller t. ex. el-, gas- och vattendistribution. Med det ibland bistra

Torsdagen den
10 mars 1983

*Om kompensatio-
nen för inkomst-
bortfall vid repeti-
tionstjänst*

klimat som vi lever i är det uppenbart bekymmersamt att mycket centraliserade och sårbara system kan införas för uppvärmning utan att man kan ta hänsyn till beredskapssynpunkter just när man bygger ut systemet. Elsystem är lättare att reparera. Man kan tända ett ljus, man kan bära vatten och man kan bära livsmedel. Men inte minst boende i flerfamiljshus är helt utlämnade om värmeförsörjningen brakar samman.

Jag vet mycket väl att det finns beredskapssynpunkter på vad man eldar med. Här är naturligtvis inhemska bränslen en fördel jämfört med olja. Jag var mera intresserad av det tekniska utförandet av distributionssystemen. Man kan t. ex. tänka sig parallellkopplade i stället för seriekopplade system och, som försvarsministern också har berört, reservaggregat för uppvärmning. Några bestämmelser som tvingar kommunerna att göra sådana ingripanden finns inte.

Försvarsministern är beredd att efter årsskiftet 1983-1984 överväga frågan om lagstiftning. Med tanke på att man nu forcerar fram fjärrvärmeanläggningar under 1983 vill jag fråga om det inte hade varit bättre att kunna ingripa redan tidigare eller att icke ha vidtagit dessa panikartade stödåtgärder för dem som bygger ut torvanläggningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1982/83:283 om kompensationen för inkomstbortfall vid repetitionstjänstgöring

Anf. 72 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Ivar Virgin har frågat mig om jag kommer att verka för att förbättra den ekonomiska situationen för familjer där mannen har lämnat sin anställning för att ta vårdansvar för barn och under repetitionstjänstgöring på grund av detta får en dagpenning på 40 kr., medan hustrun i de flesta fall inte får någon ersättning för förlorad arbetsinkomst under den tid hon övertar vårdansvaret. Ett sätt att komma till rätta med problemet vore, enligt Ivar Virgin, att se till att dessa familjer får den sjukpenning som hustruns inkomster berättigar till.

Värnpliktiga under repetitionstjänstgöring omfattas av ett generellt förmånssystem som baseras på den värnpliktiges sjukpenning, det s. k. dagpenningssystemet. Dagpenning motsvarar således 90 % av den värnpliktiges civila lön, dock minst 40 kr. per dag.

En familj med "hemmapappa" kan givetvis råka in i en brydsam situation i vad gäller barnpassning när mannen blir inkallad till militärtjänst. Antalet sådana fall uppgår till 50-100 per år.

Jag vill till en början påminna om att kommunerna enligt socialtjänstlagen har det yttersta ansvaret för den värnpliktiges familj. En värnpliktig kan alltså inte vägras bistånd enbart av det skälet att han fullgör värnpliktsutbildning.

Den situation som Ivar Virgin har beskrivit i sin fråga kan inte vara

speciellt vänlig. Ofta går barnpassningen att ordna med hjälp av anhöriga eller genom den kommunala barnomsorgen. När detta inte är möjligt och familjens ekonomiska situation inte medger att hustrun tar ledigt från arbetet för att vårda barnet, bör förutsättningarna för anstånd vara uppfyllda. Jag anser därför inte att det behövs några ändringar i dagpenningssystemet.

Anf. 73 IVAR VIRGIN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Jag tycker tyvärr inte att det är tillfredsställande.

Frågan belyser framför allt ett jämställdhetsproblem. Om mannen i en familj arbetar i förvärvslivet och kvinnan arbetar i hemmet och tar hand om barnen, får mannen under repetitionstjänstgöring full kompensation, som försvarsministern berättade om. Han blir alltså i stort sett kompenserad under tjänstgöringen. Om däremot kvinnan förvärvsarbetar och mannen arbetar i hemmet, utgår under motsvarande omständigheter bara 40 kr. per dag. Kvinnan får i de flesta fall ingen ersättning alls. Det innebär att familjen blir hänvisad till besparingar eller till att söka socialhjälp.

I det ena fallet blir familjen alltså helt kompenserad för inkomstbortfall, och i det andra fallet blir den inte kompenserad. Skillnaden mellan familjerna är att mannen har tagit vårdansvaret för familjens barn, vilket vi i andra sammanhang tycker är klart positivt. En fördjupad känslomässig kontakt mellan småbarn och deras fäder vill vi slå vakt om. Men i detta fall gör vi tvärtom. Familjen bestraffas ekonomiskt för att den valt denna vårdform. Det gäller dessutom familjer som redan i utgångsläget har en sämre ställning än familjer som har fått vinst i daghemslotteriet och har två inkomster att leva av.

En familj med en inkomst på 80 000 kr. per år, dvs. en normal LO-inkomst, och tre barn har en disponibel inkomst på 15 000–16 000 kr. per person och år. Jag vill bara som jämförelse säga att gränsen för vad man normalt betecknar som u-land går ungefär vid en per capita-inkomst på 15 000 kr. per år.

Vad man framför allt måste reagera mot är den sämre behandlingen av de familjer där fadern svarar för barnomsorgen i hemmet. Det är alltså inte bara på det viset att den familjetyp som beskrivs i frågan råkar i en ohållbar situation när mannen kallas in till repetitionstjänstgöring, utan familjer hänvisade till en inkomst har dessutom redan i utgångsläget en sämre ställning än familjer med två förvärvsinkomster och kommunal barntillsyn.

Jag vill också peka på att kostnaden för att rätta till orättvisan är ringa. Om alternativet är att ställa upp med samhällets barnomsorg under tjänstgöringsperioden är kostnaden 300 kr. per dag. Det jag föreslår är en sjukpenning motsvarande ungefär 200 kr. per dag. Det är endast i de fall familjen offrar sina besparingar som det uppstår en vinst för samhället, en vinst som jag tycker det är orimligt för samhället att acceptera.

Jag är övertygad om att försvarsministern känner ett stort ansvar för de människor som tjänstgör i försvaret. I det ansvaret ingår självfallet att rätta

*Om kompensatio-
nen för inkomst-
bortfall vid repeti-
tionstjänst*

Torsdagen den
10 mars 1983

*Om kompensatio-
nen för inkomst-
bortfall vid repeti-
tionstjänst*

till felfunktioner i det sociala system som berör de repetitionstjänstgörande. I det här exemplet är det just fråga om en allvarlig felfunktion. Därför tycker jag det är viktigt, inte minst för försvarets skull, att rätta till denna felfunktion.

Jag hoppas att försvarsministern vidtar åtgärder ungefär i enlighet med det förslag som jag har lagt fram.

Anf. 74 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Låt mig till att börja med kvantifiera problemet. Varje år inkommer ca 2 000 ansökningar om anstånd med repetitionstjänstgöring, där huvudorsaken till anståndsansökan är problem med barntillsynen. Det finns en mängd variationer på detta tema och på dessa problem. Huvuddelen av dem kan inte lösas enligt Ivar Virgins förslag. Många av problemen kan i själva verket inte alls lösas med hjälp av pengar. Hur skall vi t. ex. ställa oss till ensamstående fäder med barn? Det är bara ett exempel.

Värnpliktsförmånssystemet är emellertid inte statiskt. Allteftersom samhället förändras har det skett en fortlöpande anpassning av systemet. I den fortsatta utvecklingen av de värnpliktigas förmåner beaktas naturligtvis även problemet med barntillsyn vid militärtjänstgöring. Den enskildes och samhällets intressen kolliderar ofta i dessa frågor. Därmed förorsakas problem för såväl den enskilde som samhället.

I en del fall är det fråga om ett helt medvetet val. Om mannen stannar hemma och tar över vårdansvaret, och familjen vägrar att utnyttja samhällets barntillsyn, kan vi inte göra mycket. Jag tycker att det då inte är orimligt att man tar de ekonomiska konsekvenserna av sitt beslut. Någonstans måste vi dra gränsen.

Anf. 75 IVAR VIRGIN (m):

Herr talman! På något sätt är det symptomatiskt att socialdemokraterna drar gränsen just här. Som försvarsministern säger gäller det inte så många. Det är fullt riktigt. Just därför borde man kunna vara generös. Man borde kunna rätta till förhållandena på de punkter där det är lätt att göra det. Det förslag som jag har lagt fram, att hustrun får uppbära sjukpenning, är ett mycket enkelt sätt att råda bot på detta problem.

Dessutom tycker jag att det är felaktigt att använda vägen över anstånd. Dessa människor vill ofta göra sin repetitionstjänstgöring som alla andra. Jag tycker att man skall vidta åtgärder, som gör det möjligt för dem att fullgöra sin samhällsplikt. Det borde ligga i försvarsministerns intresse att på de punkter där det går – och jag är övertygad om att det går i många fall – åstadkomma förändringar, som gör det möjligt att lösa dessa problem.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1982/83:287 om tillsättning av ordförande i utredningen om förmåner m. m. vid frivillig försvarsverksamhet

Nr 94

Torsdagen den
10 mars 1983

Anf. 76 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Rune Ångström har frågat mig om jag har för avsikt att ta ett krafttag så att frågan om kommittéordförande i utredningen om förmåner m. m. vid frivillig försvarsverksamhet kommer att lösas.

Frågan är nu löst. Axel Andersson har förordnats att fr. o. m. den 2 mars 1983 vara ordförande i kommittén.

Anf. 77 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Först vill jag begagna detta tillfälle till att hälsa försvarsminister Anders Thunborg välkommen hem från FN och New York till det viktiga ledarskapet för den svenska försvarspolitiken. Till arbetet här hör ju frågor av stor både internationell och nationell räckvidd. Men det kan även röra sig om små vardagsfrågor såsom att tillsätta en kommittéordförande och få fart på ett kommittéarbete.

Den fråga som jag har riktat till försvarsministern hör nog till de små vardagsfrågorna. Jag är glad över den handlingskraft som försvarsministern har visat när det gäller att tillsätta kommittéordförande. Jag hoppas nu att kommittéarbetet skall komma i gång. Det har uppenbarligen varit några turer för mycket om ordförandeskapet när det gäller denna kommitté.

Till sist vill jag bara poängtera att frivilligförsvaret är ett väldigt viktigt komplement till värnpliktsförsvaret. Det har vid upprepade tillfällen fastslagits av både riksdag och regering. Därför är det viktigt att de människor som är engagerade i frivilligförsvaret även känner uppmärksamhet och uppskattning. För frivilligorganisationerna och för försvaret i dess helhet är det naturligtvis också viktigt att personalen får sina förmåner justerade till dagsläget och att organisationerna vet vilka ekonomiska förutsättningar som gäller för framtiden.

Jag vill än en gång tacka för det positiva svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på interpellation 1982/83:65 och fråga 1982/83:299 om Granhammars slott

Anf. 78 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Lars Gustafsson har i en interpellation frågat mig, för det första om jag är beredd att medverka till att regeringens bemyndigande den 26 juni 1980 till fortifikationsförvaltningen att låta riva Granhammars slott återkallas, så att i första hand rådruum kan erhållas, och för det andra om jag därutöver är beredd att pröva om Granhammars huvudbyggnad kan renoveras eller åtminstone t. v. bli föremål för vissa skyddsåtgärder för att senare ha handläggningssfrihet i frågan om restaurering eller ej.

Om tillsättning av ordförande i utredningen om förmåner m. m. vid frivillig försvarsverksamhet

Om Granhammars slott

Torsdagen den
10 mars 1983

Om Granhammars slott

Görel Bohlin har frågat mig om jag är beredd att medverka till att slottet bevaras och får en vettig funktion.

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

Bakgrunden till regeringens beslut i rivningsfrågan var att det inte fanns något behov av byggnaden för militära ändamål, att byggnaden såväl ut- som invändigt har förfallit samt att en restaurering av enbart kulturhistoriska skäl skulle medföra orimliga kostnader för försvarsmakten. Sedan regeringens beslut fattades har riksdagen beslutat att K 1 skall dras in och att försvarsområdesansvaret och K 1:s nuvarande utbildningsuppgifter m. m. skall övertas av och inordnas i den nya myndigheten I 1/Fo 44. Förutsättningarna för att utnyttja Granhammar för att tillgodose lokalbehovet för försvarsområdesstaben har undersökts.

Det har emellertid visat sig att såväl investeringskostnaderna som de framtida drift- och underhållskostnaderna blir avsevärt högre vid en restaurering av slottet än vid byggande av lokaler för staben i anslutning till I 1:s förvaltningsbyggnader. Denna omständighet har legat till grund för riksdagens beslut att avslå en motion av Kerstin Anér och Ylva Annerstedt om ytterligare prövning av förutsättningarna att använda slottet för försvarsområdesstabens behov.

De skäl som låg till grund för regeringens beslut i juni 1980 kvarstår alltså. Jag är därför inte beredd att medverka till att rivningstillståndet återkallas. Detta innebär dock inte att jag helt utesluter möjligheten av att slottet kan få stå kvar.

Om någon annan intressent, t. ex. en civil statlig myndighet eller Upplands-Bro kommun, förklarar sig beredd att förslagsvis i samband med en överlåtelse eller upplåtelse av slottet helt ta över ansvaret för byggnadens upprustning och framtida underhåll, har jag för min del inte något att invända. Något konkret förslag i den riktningen har dock hittills inte förts fram till fortifikationsförvaltningen.

En förutsättning måste dock vara att en eventuell blivande verksamhet i slottet har den karaktären att någon risk för konflikter med den militära verksamheten inte bedöms föreligga, t. ex. på grund av buller från övningsverksamheten.

Enligt vad jag har inhämtat kommer fortifikationsförvaltningen och riksantikvarieämbetet att inom kort ta upp överläggningar om ytterligare dokumentation m. m. utöver den som redan har gjorts. I avvaktan på resultatet av dessa överläggningar och för att möjliggöra fortsatta dokumentationsåtgärder m. m. har fortifikationsförvaltningen på begäran av riksantikvarieämbetet gått med på att skjuta upp rivningen av slottet minst ett år.

Härigenom erhålls det rådrom som Lars Gustafsson efterlyser i sin interpellation, och det blir möjligt för eventuella intressenter att ta upp överläggningar med fortifikationsförvaltningen om slottets framtid.

Torsdagen den
10 mars 1983

---

*Om Granham-
mars slott*

Herr talman! Jag vill först tacka statsrådet för svaret på min interpellation. Jag hade ju ställt två frågor, och den första blev besvarad med ett klart nej – det var frågan om att återkalla rivningsbemyndigandet. Den andra frågan besvarar inte statsrådet direkt utan bara indirekt, men jag har tolkat även det som ett nej.

Det skulle alltså egentligen inte finnas någon anledning för mig att vara särskilt nöjd med svaret, men jag konstaterar samtidigt att det i svaret finns vissa positiva bitar. Den ena är överläggningen som skulle ske mellan fortifikationsförvaltningen och riksantikvarieämbetet om ytterligare dokumentation och den andra positiva tankegången skulle vara att fortifikationsförvaltningen nu har gått med på att skjuta upp rivningen minst ett år, som det står. Det är sant att ett visst rådrum har erhållits i och med detta, men jag vill göra den kommentaren att motiveringen enbart gäller dokumentationen – såvida man inte skall tolka förkortningen m. m., som finns på s. 3 rad 6 i det utdelade svaret efter ordet "dokumentationsåtgärder", så, att det kan anses innefatta någonting mer än dokumentation.

Jag tycker givetvis att det är bra med ytterligare dokumentation. Men eftersom jag vill bevara slottet kan jag lika gärna säga att detta med dokumentation ökar risken för att man sedan river slottet. De som vill riva kan ju säga att nu är det så väl dokumenterat att vi inte behöver låta själva föremålet stå kvar längre. När man ensidigt talar om dokumenteringen är jag rädd för detta resultat. Men jag får väl nöja mig med detta så länge.

Det oroar mig att talet om förfallet på Granhammar har fått spela mycket stor roll. Förfall är ju någonting relativt. Om man ägnar en halv dag åt att titta på alla utrymmen grundligt slår det en att det är fantastiskt att slottet inte är mer förfallet efter fortifikationsförvaltningens både upprörande och uppseendeväckande hanterande av denna fråga genom åren. Resonemanget om förfall kanske bör tonas ned, så att det inte går troll i det ordet.

Man kan nämligen befara att bakom resonemanget om förfall ligger den expertbedömning som fortifikationsförvaltningen gjorde under senare hälften av 1960-talet. 1964–1968 lät man en särskild expert göra en genomgång. Han kom med påståenden om slottets förfall som senare gendrivits av andra experter. Här finns verkligen delade meningar.

Utan att själv vara expert är jag böjd att ge de senare bedömnarna litet mera rätt än fortifikationsförvaltningens bedömare från 1960-talet. Det är bra att den senare bedömningen inte får stå kvar alldeles oemotsagd. I den mån nya bedömningar kommer att göras hoppas jag att fortifikationsförvaltningens expertutlåtande från 1960-talets senare del inte får spela den roll den gjort hittills i debatten.

Med detta ber jag, herr talman, att få tacka försvarsministern än en gång. Det är min förhoppning att det rådrum som nu uppstår skall kunna användas så att man kan bevara Granhammars slott.

Torsdagen den
10 mars 1983

*Om Granham-
mars slott*

Anf. 80 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret. För allmänheten måste det te sig egendomligt att en fråga om huruvida ett kulturminne skall bevaras för eftervärlden eller ej skall avgöras av militära myndigheter och att ansvaret inom regeringen åvilar försvarsministern och inte kulturministern. Det rör sig ju inte om någon försvarsanläggning, och någon rationell arbetslokal för en stab kan knappast ett gammalt slott bli, varför försvaret ju inte för egen del kan ha intresse av ett bevarande.

Det måste också förefalla allmänheten obegripligt att de ansvariga departementen inte kan bättre samordna sina synpunkter och kanske t. o. m. medverka till att överföra vissa medel mellan myndigheter. Varken i fråga om kostnadsansvaret för en restaurering eller för en eventuell rivning har man i realiteten kunnat enas.

Det är, tycker jag, märkligt att riksantikvarieämbetet, som redan 1963 bedömde slottet som byggnadsminne, inte fick gehör för detta. Det är vidare märkligt att frågorna om byggnadsminnesregistrering och kostnadsansvar för restaurering och underhåll inte klarades av före Kronans övertagande av mark och byggnader vid Granhammar. Om man hunnit förklara Granhammars slott som byggnadsminne hade ju rivning varit omöjlig, och vid överförandet av mark och byggnader till Kronan hade man tvingats göra upp om byggnadernas bevarande och villkoren i samband härmed. Det hade i och för sig varit möjligt, även utan denna registrering som byggnadsminne, att träffa avtal om bevarande av byggnaderna och ersättningen härför. Detta skedde då Kronan övertog Revingehed.

Att riva Granhammars slott måste förefalla allmänheten obegripligt – ja, som ren vandalism. Hur skall vi inför kommande generationer kunna förklara och försvara att man river ner och förstör en väl bevarad slottsbyggnad från 1700-talet, med den kände arkitekten Hårleman som skapare, för att endast stoppa in "minnen" av slottet och miljön i något arkiv och dessutom föra över inredningsdetaljer till ett sämre bevarat slott, nämligen Svartsjö?

Nu är det som det är, och det får väl anses positivt att vi fått den eventuella rivningen skjuten på framtiden och därmed kanske förhindrad.

Av statsrådets svar framgår att han anser att slottet har förfallit. Eftersom slottet stått outnyttjat i 20 år vore det knappast märkligt. Enligt den information jag fått från fortifikationsförvaltningen via riksdagens upplysningstjänst är slottet emellertid "väl bevarat". Det behövs en del reparationsarbeten, men slottet är alltså väl bevarat. De stora kostnader som skulle uppstå om slottet skulle restaureras eller byggas om skulle komma att gälla invändig ombyggnad och indragning av värme och sanitet. Men rivnings- och dokumentationskostnaderna är också stora, över en miljon.

Jag vill fråga försvarsministern: Skulle man kunna tänka sig att försvarsministern tillsammans med kulturministern diskuterade en lösning som både av medborgarna och av försvaret kan uppfattas som rimlig?

Herr talman! Jag har motionerat i det här ärendet, och det är därför som jag också går upp i debatten. Jag tackar försvarsministern för det svar han gett mina kolleger och för att han uttalar sig för rådrum, även om det inte är försvarsministern själv som tagit initiativ till det.

Torsdagen den
10 mars 1983

Om Granhammars slott

Frågan om Granhammars slott är gammal, men den är ännu inte avgjord. Jag vill understryka vad som framkommit här, särskilt i Görel Bohlins inlägg, nämligen att det finns en stark folkopinion i Kungsängen där jag bor för att bevara detta gamla slott, som är unikt i rikets historia. Det har inte kommit fram förut hur betydelsefullt det är ur arkitekturhistorisk synpunkt. Vi har inte så många berömda arkitekter från 1700-talet att vi har råd att riva deras originalbyggnader, om de har lyckats överleva tills nu. När nu detta slott är ett av tre som finns kvar av Carl Hårlemans egenhändigt ritade och fullbordade verk, finns det verkligen anledning att söka efter tänkbara möjligheter att låta det stå kvar.

Att riva ett hus som stått i 230 år utan att ens originalputsen på fasaden fallit av är något man bara skall göra i yttersta nödfall. Jag har själv besiktigat huset. Det är i utmärkt gott skick, bortsett från några små tillbyggnader från detta århundrade som det är lätt att helt ta bort. Det vore synd och skam att för dyra pengar riva ett hus när det inte kostar någonting att låta det stå kvar. Bara kakelugnarna i huset – en av de äldsta bevarade samlingarna i landet – är väl värda att vi gör en särskild ansträngning, så att de kan få finnas kvar på sin plats.

Vi har nu lyckligtvis fått ökade anslag för byggnadsminnesvården i landet. Jag är personligen mycket glad för att det gick att få fram pengarna. Nu gäller det att se till att de används på effektivaste sätt. Enligt vad som meddelats i pressen har fortifikationsförvaltningen planer på att låta byggnadsminnesvårdarna utbildas på Granhammars slott. Där skulle de verkligen få alldeles utmärkt material att arbeta med. De skulle kunna själva varje dag studera hur man byggde på en tid då man byggde för framtiden – inte några mögelbemängda slit- och släng-hus. Den opinion som finns i Kungsängen för detta hus är en solid medborgaropinion, byggd på kunskaper och studier, icke något tillfälligt, upphaussat massmedietrick. Alla partier, alla grupper är med på det. Varför riva ett hus för stora kostnader när det inte kostar något att låta det stå kvar?

Föreningen Rädda Granhammar, som jag har äran att tillhöra, kommer att ståda upp i slottet så att det blir snyggt. Det behövs inte så förfärligt stora ansträngningar för det. Däremot är det nödvändigt att det finns folk i slottet, för det är inte bra att det står tomt för länge. Kommunen funderar på – men jag kan inte lova någonting på kommunens vägnar – och har diskuterat om man skulle försöka köpa detta slott av riksantikvarieämbetet för en symbolisk summa. Det finns många andra planer på gång. Entusiasmen i Kungsängen är stor. Vi har fått in minst 400 namn på namnlistorna. Rivning vore ett fruktansvärt slöseri med både kulturvärden och materiella värden. Att låta huset stå är det billigaste man kan göra – det står icke i vägen för någon, framför allt inte för skjutövningar, som antytts.

Jag vill fråga om försvarsministern skulle kunna tänka sig att de eventuella intressenter som kan anmäla sig för att ta hand om detta slott får en välvillig bedömning när det kommer så långt, så att vi verkligen kan hoppas att rådrumstiden blir till glädje för alla oss i Kungsängen och f. ö. alla i Sverige som vill att detta slott skall stå kvar.

Anf. 82 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Först till de frågor som har ställts om hur funktionsdugligt slottet är och hur långt förfallet har gått. Jag har inte varit på slottet som ni övriga, men jag har fått en beskrivning från fortifikationsförvaltningen, som skriver: Slottet har stått outnyttjat sedan förvärvet. Då installationssystemet inte är funktionsdugligt har det under större delen av tiden stått ouppvärm. Det har av naturliga skäl förfallit såväl ut- som invändigt. Men genom att tak och fönster har hållits täta har förfallet dock inte gått så långt att en upprustning blivit omöjlig.

Även experterna från fortifikationsförvaltningen har alltså beskrivit läget på det sättet.

Dessutom skall nu den verksamhet sätts i gång som riksantikvarieämbetet och fortifikationsförvaltningen har kommit överens om när det gäller att till slottet förlägga en del utbildning för dokumentation och utbildning i kulturhistorisk byggnadsvård, och den verksamheten skall hålla på ett tag. Jag sade åtminstone ett år, och jag kan glädja er med att vi har fått ännu längre rådrum, därför att fortifikationsförvaltningen i ett brev för bara någon dag sedan skriver att man nu beslutat att ingenting skall ske med slottet förrän efter budgetåret 1984/85. Vi har alltså fått mer än ett års rådrum.

Anf. 83 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för detta sista besked. Jag skulle då vilja skicka med ett par små synpunkter till regeringen.

För det första har jag blivit på det klara med att, och det styrktes av Lars Gustafsson i hans inlägg – den kostnadsberäkning som gjordes på 1960-talet av fortifikationsförvaltningen vad beträffar restaurering och återställande av slottet var onödigt detaljerad och förfärligt dyrbar och ambitiös. Man skulle kunna komma ner till betydligt lägre kostnader.

För det andra vill jag också skicka med till regeringen att den skall överväga möjligheterna att överlåta slottet förmånligt till någon enskild som kan vara en lämplig ägare eller brukare av slottet. För det tredje: 150 meter från slottet slutar det ledningssystem från vilket vatten och avlopp skulle kunna dras in i slottet. 150 meter är faktiskt inte en så lång sträcka, varför kostnaderna för ledningsdragning inte bör vara avskräckande.

Anf. 84 LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag inkasserar naturligtvis det sista som försvarsministern sade, att tiden har förlängts, som ytterligare ett positivt besked. Det gör det ju möjligt att få ytterligare rådrum.

Fortifikationsförvaltningens bedömning var, i den version som försvarsmi-

nistern läste upp, åtskilligt mera nyanserad än de bedömningar man tidigare fått från fortifikationsförvaltningen. Det är glädjande att fortifikationsförvaltningen har lagt sig till med en mera nyanserad syn på detta objekt. De tidigare bedömningarna, som jag har refererat, gjordes ju på ett sådant sätt och uttrycktes med ett sådant språk att man kunde få för sig att detta hus inte hade många dagar kvar att stå. Så är inte fallet, vilket även har omvitnats av Kerstin Anér. När man går igenom slottet ordentligt överraskas man som lekman över hur gediget det är, och det hade varit bra om det hade kommit fram en mer nyanserad bedömning tidigare. Men det är inte något att orda vidare om. Jag är naturligtvis tacksam för att detta rådtrum har uppstått.

Jag känner inte mycket för att ställa nya frågor när jag en gång har fått svar. Det bär mig emot. Men jag vill bara göra en reflexion över något som jag vet inte är försvarsministerns bord.

Med tanke på det sysselsättningsläge som vi befinner oss i skulle man kanske fundera över om inte en försiktig renovering av Granhammars slott kunde ske, utan att ta till de grova medel som fortifikationsförvaltningen tänkte sig på 1960-talet, då den ville riva bort den översta våningen helt och hållet. Det var denna åtgärd som var orsaken till att summan blev så stor att den ansågs orealistisk.

Det skulle alltså vara bra om man funderade över om inte sysselsättningsläget skulle kunna ge anledning till att en del renoveringsarbeten gjordes på Granhammars slott inom den närmaste framtiden, när man nu har fått ett rådtrum.

Anf. 85 KERSTIN ANÉR (fp):

Herr talman! Jag skall inte ställa någon ytterligare fråga till försvarsministern, men jag skall ge honom en inbjudan.

Alla vi tre som har talat här har varit på Granhammars slott och vet hur det ser ut. Försvarsministern har inte varit där. Tillåt mig att lämna en inbjudan till det städkalas som vi skall ha när vi skall gå med piassavakvastarna och göra rent väggar och golv. Jag har lovat att koka kaffe då, och jag skall gärna bjuda också statsrådet. Sedan tror jag inte att försvarsministern kommer att ha hjärta att säga nej till att Granhammars slott får överleva.

Anf. 86 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Jag tackar Kerstin Anér för denna inbjudan. Jag är också glad åt att Görel Bohlin sade att hon har förståelse för vad en försvarsminister har att göra på detta område och att det finns vissa problem också för en försvarsminister även när det gäller att ta hand om historiska byggnader.

Låt mig avslutningsvis konstatera att det inte bara är den här regeringen utan även tidigare regeringar som har prövat detta ärende. Frågan har varit föremål för motioner här i riksdagen som har avslagits. Vi har inte ett alldeles utmärkt utgångsläge om vi skall börja diskutera nya lösningar för Granhammars slott. Vad vi har fått fram nu är två års rådtrum, och det är dessa två år som skall utnyttjas.

Torsdagen den
10 mars 1983

---

*Meddelande om
frågor*

Anf. 87 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Jag vill bara tillägga att frågan hade kommit i ett helt annat läge om man från början hade träffat avtal mellan köpare och säljare om vad som skulle ske med byggnaderna och om Granhammars slott hade förklarats som byggnadsminne.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1982/83:105 till skatteutskottet

1982/83:115 till försvarsutskottet

19 § Föredrogs och hänvisades

Motion

1982/83:2220 till jordbruksutskottet

20 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1982/83:94 Ändrade regler för beskattning av näringsbidrag, m. m.

1982/83:110 Anslag för budgetåret 1983/84 till vissa departement med anledning av ändringar i departementsorganisationen

1982/83:118 Vissa ändringar i fråga om markvillkoret samt den produktions-

kostnadsanpassade belåningen i samband med statliga bostadslån m. m.

1982/83:119 Riktlinjer för JAS-projektet

21 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 10 mars

1982/83:322 av *Kenth Skårvik* (fp) till jordbruksministern om en samordnad nordisk lagstiftning rörande olaga fiske:

Den senaste tiden har flera incidenter inträffat där svenska fiskebåtar blivit uppbringade på norskt vatten av de norska myndigheterna. Mycket hårda bötesstraff har utdömts.

En närmare granskning visar att det finns stora skillnader mellan de nordiska länderna när det gäller nivån på bötesstraffen.

Mot denna bakgrund vill jag fråga jordbruksministern:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att få till stånd en samordning mellan de nordiska länderna och en översyn av lagstiftningen på området?

1982/83:323 av *Erik Hovhammar* (m) till jordbruksministern om giftiga alger i Sverige:

På västkusten och i några insjöar har man funnit giftiga alger – dinoflagellater – som orsakat fiskdöd i vissa odlingar. Giftet kan bl. a. via musslor och ostron även drabba människor, däggdjur och fåglar, ibland med dödlig utgång. Någon kontinuerlig forskning på området bedrivs inte i Sverige.

1. Har jordbruksministern observerat att även Sverige drabbats av giftiga alger?

2. Avser jordbruksministern att öka forskningsinsatserna för att komma till rätta med problemet och förhindra spridning?

1982/83:324 av *Tyra Johansson* (s) till statsrådet Bengt Göransson om åtgärder mot rasistiska inslag i närradiosändningar:

Riksdagen beslutade den 17 december 1982 om ändringar i närradiolagen i enlighet med vad regeringen föreslagit i proposition 1982/83:52.

Beslutet innebar bl. a. en komplettering av närradiolagens 15 §, som skulle göra det möjligt att kunna ingripa snabbt och effektivt vid överträdelser av bestämmelser i närradiolagen, vilket är angeläget vid provokativa överträdelser. Lagändringen trädde i kraft den 1 januari 1983.

Bakgrunden till kompletteringen av 15 § i närradiolagen var bl. a. de rasistiska inslag som förekommit i närradiosändningar i Stockholm. Trots att den av riksdagen beslutade lagändringen trätt i kraft förekommer fortfarande rasistiska inslag i närradiosändningarna.

Mot bakgrund av det anförda vill jag till statsrådet Bengt Göransson ställa följande fråga:

Avser statsrådet vidta någon åtgärd så att rasistiska inslag i närradiosändningarna på ett effektivare sätt skall kunna stoppas?

1982/83:325 av *Lennart Blom* (m) till finansministern om taxeringsrevisioner som ett medel att erhålla uppgifter om banktillgodohavande m. m.:

Frågan huruvida samkörning av dataregister kan tillåtas i syfte att bereda taxeringsmyndigheterna tillgång till fullständiga uppgifter beträffande samtliga bankkunders banktillgodohavanden prövas f. n. Datainspektionen, liksom bankinspektionen och JK, har ställt sig avvisande till dylik samkörning. Enligt tillgängliga uppgifter har emellertid vissa skattechefer sökt skaffa sig tillgång till nämnda information genom att med stöd av 56 § taxeringslagen företa s. k. taxeringsrevisioner i bankerna.

Med hänvisning till det anförda får jag till finansministern rikta följande fråga:

Finner finansministern det godtagbart att taxeringslagens möjlighet till taxeringsrevision av taxeringsmyndigheterna utnyttjas för att av bankerna erhålla uppgifter som hittills på andra grunder icke visat sig möjliga att erhålla?

Nr 94

Torsdagen den
10 mars 1983

---

*Meddelande om
frågor*

1982/83:326 av *Carl-Henrik Hermansson* (vpk) till jordbruksministern om användningen av spannmålsöverskott:

Enligt uppgifter i pressen avser det halvstatliga Svensk Spannmålshandel att efter proveldning eventuellt låta förbränna 200 000 ton havre. Detta sker samtidigt som hundratals miljoner människor lider av svält.

Avser regeringen att ta något initiativ för att förhindra att spannmål eldas upp samtidigt som hundratals miljoner människor svälter?

1982/83:327 av *Birger Hagård* (m) till utbildningsministern om avvecklingen av systemet med långtidsförordnade handledare vid vissa lärarutbildningar:

Riksdagen beslutade i samband med behandlingen av 1981/82 års budgetproposition att systemet med långtidsförordnade handledare vid klass-, ämnes- och speciallärolinjerna skulle avvecklas fr. o. m. budgetåret 1982/83 och ersättas med handledning utförd av enbart korttidsförordnade handledare. Detta skulle medföra en besparing av nära 19 milj. kr. Regeringen har sedermera överlämnat frågan till SAV. Enligt uppgift har TCO-S den 8 februari 1983 träffat en överenskommelse med SAV, som upphäver riksdagens beslut.

Vilka budgetmässiga konsekvenser får detta? Vilken är statsrådets uppfattning om att riksdagens beslut på detta sätt åsidosätts?

1982/83:328 av *Elisabeth Granath* (c) till socialministern om kostersättningsmedel till ungdomar med multipla födoämnesallergier:

Barn under 16 år med uttalade födoämnesallergiska sjukdomar får kostersättningsmedel utskrivna på recept.

Ungdomar över 16 år har ej denna möjlighet. Ersättningsmedlen är mycket kostsamma, och detta kan medföra för den sjuke betydande ekonomiska svårigheter.

De få ungdomar som efter 16 år har dessa kvalificerade sjukdomar behöver under sina sista pubertetsår ett rejält tillskott av viktiga ämnen och kalorier. Preparatens kostnad får då ej utgöra hinder.

Med anledning härav vill jag fråga om statsrådet är beredd medverka till att underlätta för dessa drabbade ungdomar genom:

att åldersgränsen flyttas från 16 till 18 år för att erhålla denna kostersättning eller

att kostersättningsmedel kommer in under läkemedelsförordningen och utskrivs till personer över 16 år efter kvalificerad diagnostisering?

1982/83:329 av *Gunnel Jonäng* (c) till kommunikationsministern om fortsatt verksamhet vid SJ-verkstaden i Bollnäs:

Under mars månad kommer SJ att besluta om framtiden för SJ-verkstaden i Bollnäs. En intern utredning har förberett frågan. Men dess resultat har inte publicerats och inte ens delgetts Bollnäs kommun.

Vill kommunikationsministern medverka till att SJ-verkstaden i Bollnäs får fortsätta sin verksamhet?

Vill kommunikationsministern medverka till att utredningen i fråga delges allmänheten?

22 § Kammaren åskildes kl. 14.34.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Nr 94

Torsdagen den
10 mars 1983

---

*Meddelande om
frågor*